

A high-angle photograph of a winding asphalt road on a grassy hillside. The road curves through the landscape, bordered by a wooden guardrail. The terrain is covered in green grass and scattered rocks. A single evergreen tree stands near the road's curve.

Lietuvos makroekonomikos apžvalga

A close-up, high-angle view of a winding asphalt road on a hillside, showing the curve and the wooden guardrail. The surrounding landscape is green and rocky.

Nr. 58
2014 m. gruodis

Apie SEB banką

Pirmaujančios Šiaurės šalių finansinių paslaugų grupės SEB narys SEB bankas yra didžiausias komercinis bankas Lietuvoje. Būdamas ilgalaikių ryšių su klientais bankas, Švedijoje ir Baltijos šalyse privačius ir verslo klientus bei finansų įstaigas SEB konsultuoja finansų klausimais ir teikia jiems universalias finansines paslaugas. SEB grupės bankų Danijoje, Suomijoje, Norvegijoje ir Vokietijoje pagrindinės veiklos sritys yra verslo ir investicinės bankininkystės paslaugos verslo klientams ir institucijoms.

AB SEB banko grupę Lietuvoje sudaro AB SEB bankas ir dvi bendrovės: *SEB investicijų valdymas* ir *SEB Venture Capital*. Taip pat Lietuvoje veikia tarptautinei SEB grupei priklausančios bendrovės *SEB gyvybės draudimas*, *Litectus*, *Skandinaviska Enskilda Banken AB* Vilniaus filialas.

SEB bankas skiria daug dėmesio Lietuvos ekonominių ir finansinių procesų analizei, siekdamas būti naudingas patarėjas savo klientams ir šalies visuomenei. SEB banko „Lietuvos makroekonomikos apžvalga“ rengiama nuo 2000-ųjų metų ir publikuojama keturis kartus per metus. Leidinyje nagrinėjama Lietuvos ūkio ir jo sektorių padėtis, pateikiama raidos prognozė, apžvelgiama politinė situacija.

Turinys

Politikos aktualijos	5
Makroekonomikos būklė ir prognozės	7
Lietuvos regionai: panašesni, bet vis dar labai skirtingi	24
Ar gryniesiems pinigams laikytini atgyvena?	28
Priedas	32

SEB banko apžvalga parengta remiantis duomenimis iki 2014 m. gruodžio 10 d.

Autoriai:

Soc. m. dr. Gitanas Nausėda
SEB banko prezidento patarėjas

Tel. (8~5) 268 2517
El. p.: gitanas.nauseda@seb.lt

Vilija Tauraitė
Vyriausioji analitikė

Tel. (8~5) 268 2521
El. p.: vilija.tauraitė@seb.lt

Julita Varanauskienė
Šeimos finansų ekspertė

Tel. (8~5) 268 2518
El. p.: julita.varanauskiene@seb.lt

SEB banko „Lietuvos makroekonomikos apžvalgoje“ pateikti duomenys yra paimti iš išorinių šaltinių, tokių kaip Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Finansų ministerija, Europos centrinis bankas, Lietuvos bankas, Lietuvos darbo birža, Lietuvos bankų asociacija, tarptautinės organizacijos ir užsienio šalių statistikos institucijos, duomenų bazės *Macrobond*, naujienų agentūros *BNS*, *Bloomberg*, *Reuters*, leidiniai *Lietuvos rytas*, *Verslo žinios*, *The Economist* ir kiti. SEB bankas neprisiima jokios atsakomybės dėl išorinių šaltinių informacijos tikslumo, tikrumo ir išbaigtumo. Kiekviena nuomonė, teiginiai ir prognozės, pateiktos šioje apžvalgoje, yra tik SEB banko ir gali būti keičiamos be papildomo įspėjimo. Šis dokumentas ar atskira jo dalis nėra kvietimas ar pasiūlymas pirkti ar parduoti vertybinius popierius ar kitas investicines priemones ir negali būti jokio investicinio sprendimo ir (arba) vėliau sudaryto sandorio pagrindas ar dalis; taip pat SEB bankas nėra atsakingas už sprendimus, priimtus remiantis šioje apžvalgoje pateikta nuomone, teiginiais ir prognozėmis. Leidinyje pateiktos mintys gali skirtis nuo oficialios SEB banko pozicijos.

Politikos aktualijos

Lietuva rengiasi kitą pavasarį įvyksiantiems pirmiesiems tiesioginiams merų ir savivaldybių tarybų rinkimams, kurie turi vis didesnės įtakos politikų retorikai ir veiksams. Ir politologai, ir plačioji visuomenė supranta, kad savivaldybių rinkimai bus tarpinis finišas kelyje į 2016 m. Seimo rinkimus. Jie užfiksuos lyginamąjį partijų pajėgumą, išryškins naujus lyderius ir nustums į antrą planą ar net į užribį „atitarnavusius“ politikus. Nors 2015 m. valstybės biudžeto svarstymas yra Seimo prerogatyva, jo sudarymo principai ir konkretūs rodikliai lems kitų metų savivaldybių finansinę padėtį.

Vienas iš pavyzdžių, kaip priešrinkiminė karštinė lemia sprendimų priėmimo procesą, yra lengvatinio PVM tarifo centralizuotai šilumai atsisakymo istorija. Gana technokratiškas pirminis Finansų ministerijos siūlymas nustoti šelpti mažesniu PVM mokesčio tarifu pasiturinčius namų ūkius ir įgyvendinti socialinį teisingumą per papildomų tiesioginių kompensacijų mechanizmą susidūrė su kai kurių valdančiosios koalicijos ir opozicijos partijų pasipriešinimu, todėl liko neįgyvendintas.

Tai patvirtina universalią visoms demokratijoms tiesą, kad tinkamiausias nepopuliarių sprendimų diegimo metas yra pirmoji parlamento kadencijos pusė. Įpusėjus kadenciją, lieka kur kas mažiau noro imtis politiškai jautrios paslaugos – šildymo – kainų didinimo, net ir parengus skurdžiai gyvenančioms šeimoms dosnų kompensavimo mechanizmą. Kad ir kaip būtų, lengvatinio PVM tarifo centralizuotai teikiama šilumai taikymas yra socialiai neteisingas, kadangi šiuo tarifu naudojami ir pasiturintys namų ūkiai. Be to, santykinai nuskriaudžiami kitais būdais būstą besišildantys žmonės, kurių atžvilgiu specialūs PVM tarifai nėra numatyti.

Vargu ar nepopuliariems sprendimams galima priskirti nuostatą sumažinti neapmokestinamąjį nekilnojamojo turto gyventojams dydį nuo 1 mln. Lt iki 760 tūkst. Lt. Pirma, tuo pat metu NT mokesčio tarifas mažinamas nuo 1 proc. iki 0,5 proc., antra, net ir išplėtus apmokestinimo bazę NT mokesčiai bus taikomas absoliučiai gyventojų mažumai. Kaip rodo sociologinių apklausų rezultatai, Lietuvos gyventojai gana palankiai vertina papildomą didesnių pajamų ir turto apmokestinimą, jeigu sunkesnė mokesčių našta užgula ne juos pačius.

Kitų metų valstybės ir savivaldybių biudžeto priėmimo išvakarėse tikėjomės ženklesnio valdžios postūmio vidaus rinkai, kuri be papildomų injekcijų gali ir neišlaikyti 2013–2014 m. įprasto plėtros tempo. Deja, pasiūlymas didinti neapmokestinamąjį pajamų dydį (NPD) atidėtas geresniems laikams, tuo tarpu pažadas kelti minimalią mėnesio algą (MMA) nuo kitų metų liepos 1 d. buvo susietas su tam tikromis išlygomis, todėl jo įgyvendinimas nėra garantuotas. Kaimyninėms valstybėms Latvijai ir Estijai nusprendus toliau kelti MMA, didėjantis Lietuvos atsilikimas šiuo požiūriu yra netoleruotinas.

2015 m. makroekonominių rodiklių prognozės, kuriomis grindžiamas kitų metų biudžetas, yra akivaizdžiai optimistiškos, todėl išsipildžius prastesniam ūkio raidos scenarijui, gali kilti rimtų biudžeto pajamų surinkimo problemų. Deja, rengiant kitų metų biudžeto projektą *a priori* atsirado daug neatidėliotinių poreikių (sumažintų pensijų kompensavimas, krašto apsaugos išlaidų didinimas ir pan.), kurie gerokai susiaurino biudžeto sudarymo laisvę ir lėmė pastangas „pritempti“ pajamas prie didėjančių išlaidų.

Tinkamiausias nepopuliarių sprendimų įgyvendinimo metas yra pirmoji parlamento kadencijos pusė.

Makroekonominių rodiklių prognozės, kuriomis grindžiamas kitų metų biudžetas, yra akivaizdžiai optimistiškos, todėl ūkiui sulėtėjus gali kilti biudžeto pajamų surinkimo problemų.

Biudžeto vykdymo neapibrėžtumą didina pastarosiomis savaitėmis vykstantis Lietuvos ir Rusijos santykių paaštrėjimas, kuris jau turi ekonominių pasekmių. Stabdomas iš Lietuvos į Rusiją judantis transportas, kuris veža daugiausia ne lietuviškos kilmės, o reeksportuojamus gaminius. Būtent ši prekių grupė antrąjį 2014 m. pusmetį gelbėjo Lietuvos eksportą į Rusiją nuo fiasko. Papildomų prekybos trikdžių įtaka šalies makroekonominiams rodikliams bus tiesiog proporcinga jų taikymo trukmei. Transporto įmonių padėtis yra sudėtingesnė, palyginti su pramone, kuri gali nukreipti savo prekių srautą į bet kurią pasaulio šalį, tuo tarpu transporto verslui tai padaryti gerokai sunkiau.

Atsirado pasiūvusiųjų įrodyti, kad naujausias Rusijos demaršas yra neatsargių mūsų šalies politikų pasisakymų jos atžvilgiu išdava. Net jeigu trumpuoju laikotarpiu tai ir būtų teisybė, privalome atsikratyti iliuzijos, kad globalaus Vakarų ir Rusijos konflikto sąlygomis įmanoma kažką išlošti specialia retorika. Jeigu visos šalys pasiduos tokiai nuotakai, JAV ir Europos Sąjunga tiesiog netektų galimybės siųsti signalų Rusijai dėl Ukrainos konflikto sprendimo.

Kad ir kaip būtų, ateinantys metai bus nuoseklus prekybos su Rusija mažėjimo ir naujų rinkų paieškos bei įsivertinimo jose laikotarpis. Taip atsitiks net ir tuo atveju, jeigu naujos prekės ir paslaugos nebus įtrauktos į sankcijų sąrašą – likusį juodą darbą padarys Rusijos vidaus paklausos smukimas silpstant ekonomikai ir rubliui pingant JAV dolerio bei euro atžvilgiu. Šiuo požiūriu nereikėtų nu-
menkinti aktyvaus valstybės vaidmens, kuris pradiniu naujų rinkų paieškos ir atvėrimo laikotarpiu dažnai yra lemiamas.

Nukritęs dolerio atžvilgiu euro kursas suteikia galimybes mūsų šalies eksportuotojams pelningiau parduoti prekes dolerio zonos šalyse.

Nukritęs dolerio atžvilgiu euro kursas suteikia galimybes mūsų šalies eksportuotojams pelningiau parduoti prekes dolerio zonos šalyse. Vienas iš galimų 2015 metais arklukų yra JAV rinka, kuri ilgą laiką buvo primiršta ir tik pastaruoju metu plačiau atsiveria lietuviškiems maisto ir kitokiems pramonės produktams. Vargu ar artimiausioje ateityje JAV iš karto kompensuos Rusijos rinkos netektį, tačiau kartu su „atrandamomis“ Tolimųjų ir Vidurio Rytų šalimis galėtų sudaryti rimtą alternatyvą ankstesniems eksporto prioritetams.

Nors šis klausimas nėra plačiai aptariamasis viešojoje erdvėje, euro įvedimas 2015 m. sausio 1 d. taps reikšmingu ir ekonominio, ir politinio gyvenimo veiksniu. Jeigu šis procesas bus sklandus ir efektyviai kontroliuojamas, valdančiąją koaliciją sudarančios partijos artėjančiuose savivaldybių rinkimuose galės pateikti tai kaip savo nuopelną. Atvirkščiai, jeigu verslas ir žmonės patirtų daug nepatogumų, reikėtų tikėtis atitinkamos jų reakcijos. Skirtingai nuo kai kurių į euro zoną stojusių valstybių, kainų apvalinimo procesas Lietuvoje išsitiesė per 6–9 mėnesių laikotarpį, todėl mažai tikėtina, kad kitų metų pradžioje bus dar vienas kainų pliūpsnis. Taigi bent jau šiuo požiūriu valdžios pozicija yra gana komfortiška, juolab kad eurą pasitinkame itin mažos infliacijos aplinkoje.

Makroekonomikos būklė ir prognozės

Lietuvos ekonomikos situacija komplikuojasi, tačiau įžvelgtume palyginti nedaug panašumų su 2008 m. pabaigoje susidariusia padėtimi. Šiuo metu nėra susiformavę reikšmingų kainos „burbulų“ nei nekilnojamojo turto, nei finansų rinkose, o vidaus paklausa pastaraisiais metais augo gana nuosaikiu tempu. Globalinės ekonomikos ir ypač euro zonos būklė kelia nerimą, tačiau bankų sistema gyvena visiškai kitokiomis nuotaikomis nei prieš šešerius metus. Dabar kredito įstaigos yra pasirengusios skolinti itin mažomis palūkanomis, tačiau verslas ir gyventojai neskuba prisiimti papildomų finansinių įsipareigojimų.

Išankstinio Statistikos departamento įvertimo duomenimis, trečiąjį šių metų ketvirtį, palyginti su tuo pačiu 2013 m. laikotarpiu, Lietuvos BVP ūgtelėjo 2,6 proc. Tai yra mažesnis nei pirmąjį pusmetį, tačiau vis dar vienas iš sparčiausių plėtros tempų visoje Europos Sąjungoje. Visgi realioji ekonomika gyvena panašia nuotaika kaip lėktuvo keleivis, įspėtas piloto apie netrukus prasidėsiantį turbulencijos ruožą – jausmas ne iš maloniausių, tačiau deguonies kaukės niekas neišsko. Problema yra ta, kad euro zona, su kuria pastarąjį pusmetį siejome nemažai vilčių, klimpsta ir bent jau kol kas neranda recepto ekonomikai pagyvinti. Labiausiai nuvilia Lietuvos eksportuotojams ypač įdomi Vokietijos rinka – šios šalies tyrimo instituto IFO duomenimis, spalio mėnesį verslo pasitikėjimo rodiklis smuktelėjo nuo 104,7 iki 103,2 punkto, t. y. mažėjo jau šeštą mėnesį iš eilės. Nenuostabu, kad kažkada buvusi antroji pagal svarbą Lietuvos eksporto partnerė Vokietija dabar stūkso ketvirtoje vietoje.

Euro zona, su kuria pastarąjį pusmetį siejome nemažai vilčių, klimpsta ir bent jau kol kas neranda recepto ekonomikai pagyvinti.

Tuo tarpu eksporto į Rusiją dalis, tartum ignoruojant visus ekonomikos dėsnius ir sankcijų įtaką, ūgtelėjo ir pasiekė beveik 22 proc. viso šalies eksporto. Tiesa, eksporto šuolį į Rytus pastaraisiais mėnesiais garantavo nebe lietuviški sūreliai ar mėsos gaminiai, o daug „rimtesnės“ ir per Lietuvą tik reeksportuojamos prekės – laidai ir kabeliai, vakuuminio ir šiluminio formavimo mašinos, lazerinių skaitymo sistemų diskai. Kad ir kaip bebūtų, iki metų pabaigos Rusijos dalis mūsų eksporte tik mažės, kadangi bus pradėta skelbti vėlesnė nei rugpjūčio mėnesio, kuomet buvo pritaikytos sankcijos, statistika.

Nenuneigsi – dalis tradicinių lietuviškų gaminių mėgina prasiveržti į Rusijos rinką per Baltarusiją, Kazachstaną ar net Turkiją. Antai rugpjūčio–spalio mėnesiais užfiksuotas maisto produktų eksporto į Baltarusiją šuolis, kuris kompensavo iki 30 proc. pardavimo Rusijoje rinkos netekties. Užkulisiniai prekių judėjimo aplinkkeliai yra tiesiog nepriimtini gyvendinantiems ilgalaikę verslo plėtros strategiją gamintojams. Verslo įmonėms, puoselėjančioms savo prekęs ženklą, kitų gamintojų pavadinimais „aprengti“ jų gaminiai Rusijos parduotuvių lentynose taip pat nėra panacėja.

Tad dabar realybėje matome tai, ką būtų galima pavadinti verslo gynybos tranšėjų kasimu. Neigiama Rusijos sankcijų įtaka Lietuvos ūkiui bus reikšminga tiek, kiek ji pasieks paskutines gynybos linijas. O jų yra bent keturios: 1) perorientuoti „rusišką“ eksportą į alternatyvias rinkas; 2) investicijų pagalba mažinti energetinių ir kitų žaliavų fiksuotų sąnaudų dydį produkcijos vienetui bei gerinti prekių konkurencingumą; 3) mažinti darbuotojų darbo užmokestį arba, dabartinėmis aplinkybėmis, atsakyti jo didinimo planų, tačiau išsaugojant darbo vietas ir 4) mažinti gamybos apimtį ir darbuotojų skaičių.

Euro įvedimo lūkesčius ima stebėti geopolitinis kontekstas ir artėjančio šildymo sezono nežinomieji, verčiantys namų ūkius būti atsargesniais.

Kol kas tik labai nedaug įmonių paskelbė apie darbuotojų atleidimus dėl Rusijos rinkos praradimo. Pats karštymetis šiuo metu pastebimas persiorientavimo į kitas rinkas srityje ir išankstiniai rezultatai teikia vilčių.

Vidaus rinka gyvena padidinto nervingumo režimu. Metų pradžioje audringai augo ne pirmojo būtinumo prekių (buities technikos, baldų, statybinių medžiagų, tekstilės, drabužių, avalynės) apyvarta, vėliau jos plėtros tempas sulėtėjo. Padėtį gelbėjo drastiškai ūgtelėjęs degalų pardavimas, kitaip tariant, šią prekę vidutinis statistinis lietuvis linkęs priskirti būtiniausiųjų grupei. Kad ir kaip būtų, euro įvedimo lūkesčius ima stebėti geopolitinis kontekstas ir artėjančio šildymo sezono nežinomieji, verčiantys namų ūkius būti atsargesniais ir pernelyg „neįsijausti“ vartojant. Vargu ar įvedus eurą tos pirkimo drąsos rasis daugiau, veikiau atvirkščiai – žvalgymosi ir naujos valiutos prisijaukinimo laikotarpiu noras taupyti net sustiprės.

Pramonės produkcija palyginamosiomis kainomis 2014 m. spalio mėn., palyginti su rugsėjo mėn., padidėjo 5,5 proc., o pašalinus sezono įtaką – 4,9 proc. Per mėnesį labiausiai išaugo odos ir odos dirbinių gamybos (24,4 proc.), chemikalų ir chemijos produktų gamybos (23,3 proc.), popieriaus ir popieriaus gaminių gamybos (14,1 proc.), pagrindinių metalų gamybos (13 proc.), tekstilės gaminių gamybos (12 proc.), medienos ir medienos gaminių, išskyrus baldus, gamybos (11,3 proc.) ir maisto produktų gamybos (10,7 proc.) produkcija.

Per mėnesį labiausiai sumenko pagrindinių vaistų pramonės gaminių ir farmacinių preparatų gamybos (23,9 proc.), mašinų ir įrangos remonto ir įrengimo (13,5 proc.), variklinių transporto priemonių, priekabų ir puspriekabių gamybos (6,2 proc.) ir kompiuterinių, elektroninių ir optinių gaminių gamybos (5,4 proc.) produkcija.

Šių metų sausio–spalio mėn., palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu, pramonės produkcija palyginamosiomis kainomis smuktelėjo 1,2 proc., pašalinus darbo dienų įtaką – 0,8 proc. Tai yra mažiau nei pirmąjį šių metų pusmetį. Pastaruoju metu keičiasi 2013 m. palyginimo bazė, kadangi naftos perdirbimo gamyklos *Orlen Lietuva* krizė prasidėjo daugiau kaip prieš metus. Statistiniu požiūriu, naftos produktų gamybos pokytis palaipsniui nustoja vaidinti pagrindinio pramonės gamybos metinio nuosmukio veiksnio vaidmenį.

2014 m. sausio–rugsėjo mėn., palyginti su tuo pačiu 2013 m. laikotarpiu, eksporto į Rusiją apimtis ūgtelėjo 9,1 proc., tuo tarpu lietuviškos kilmės prekių – smuktelėjo 12,8 proc. Tai aiškintina Rusijos embargo lietuviškoms maisto prekėms įvežti pasekmėmis. Bendrą Lietuvos eksportą į Rusiją „išgelbėjo“ prekių, kurioms sankcijos netaikomos, išvežimas. Dažniausiai jos yra ne gaminamos Lietuvoje, o reeksportuojamos per jos teritoriją.

Lietuviškos kilmės žemės ūkio ir maisto produktų eksporto į Rusiją apimties smukimo tempai išliko dviženkliais jau antrą mėnesį iš eilės: rugpjūtį, palyginti su liepa, – 60,5 proc., rugsėjo mėn. – dar 19,8 proc. Taigi šalies gamintojų persiorientavimas į alternatyvias rinkas vyksta maksimaliu tempu.

Lietuvos pramonininkų konfederacijos paskaičiavimais, dėl Europos Sąjungos–Rusijos abipusių sankcijų ir bendros įtampos NVS regione iki šių metų pabaigos verslas negaus 670 mln. Lt planuotų pajamų ir 33,5 mln. Lt planuoto pelno. Šalies bendrovių veiklos rodikliams turėjo įtakos ne tik sankcijos, bet ir nukritęs rublio kursas, dėl kurio nukentėjo konkurencingumas, bei sutarčių nevykdymas suprastėjus Rusijos ekonominei padėčiai. Beveik trečdalis įmonių sankcijų poveikį pajuto per trečiąsias šalis. Pavyzdžiui, bendrovė tiesiogiai neplėtojo verslo Rusijoje, tačiau gavo mažiau užsakymų iš ES partnerio, kuris Rusijoje dirbo.

Vienas iš adekvačių būdų išorės iššūkiams suvaldyti yra investicijos į naujas technologijas, leidžiančios sumažinti gamybos sąnaudas produkcijos vienetui arba pagerinti gaminių kokybę, tačiau dėl geopolitinio neapibrėžtumo jos neretai atidedamos. Vis dėlto Lietuvos banko apklausa dėl ne finansų įmonių veiklos finansavimo rodo, kad iš 120 apklaustų pramonės bendrovių 43 proc. planuoja įsigyti įrengimų, mašinų, nuomoti, pirkti arba remontuoti transporto priemones.

Nors sąlygos investiciniams projektams finansuoti pastaruoju metu yra gana palankios, didesnę dalis (52 proc.) apklaustų įmonių finansuodamos veiklą ir investicijas remiasi vien tik vidiniais ištekliais. Pramonės įmonės tai daro šiek tiek rečiau – 47 proc. atvejų. Tokį pasirinkimą dažniausiai lemia pakankami vidiniai įmonių ištekliai ir, respondentų nuomone, didelės išorinių finansavimo šaltinių sąnaudos. Mažiausią svarbą turi įmonės savininkų nenoras dalintis pelnu.

Visgi tendencijos teikia peno atsargiam optimizmui – vien tik vidiniais ištekliais besiremiančių įmonių pramonės sektoriuje gretos retėja: prieš metus be išorinių lėšų vertėsi beveik 2/3 įmonių (60 proc.), tuo tarpu per artimiausius metus tai ketina daryti tik trečdalis respondentų (34 proc.). Taigi dauguma pramonės įmonių dažniau ketina naudotis bankų ir kitų finansinių įstaigų paskolomis. Tai svarbu ne tik bankams, bet ir pačiam verslui – kai kurių, ypač didesnio užmojo, projektų neįmanoma įgyvendinti nepasitelkus išorinių finansavimo šaltinių.

Šie metai **kasybos ir karjerų** eksploatavimo įmonėms yra gana sėkmingi, nors esminės įtakos sektoriaus raidai galėjęs padaryti skalūnų dujų žvalgybos bei gavybos projektas ir žlugo. Kasybos ir karjerų eksploatavimo produkcija palyginamosiomis kainomis 2014 m. sausio–spalio mėn. buvo 8,1 proc., o pašalinus darbo dienų skaičiaus įtaką – 7,6 proc. didesnė nei prieš metus.

Deja, **energetikos** sektorius toliau traukiasi ir mažina savo gamybos apimtį. Visgi šio reiškinio nereikėtų vertinti tik per energetikos verslo prizmę – neabejotina, kad įmonės ir gyventojai stengiasi taupyti savo išlaidas ir mažinti energijos suvartojimą. Strateginiu požiūriu tai yra naudinga šalies ekonomikai, kadangi padeda sumažinti energetinių išteklių sąnaudas pagaminto BVP vienetui. Elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo produkcija palyginamosiomis kainomis 2014 m. sausio–spalio mėn. buvo 11,1 proc., pašalinus darbo dienų įtaką, – tiek pat, t.y. 11,1 proc. mažesnė nei prieš metus.

Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija prognozuoja, kad dujų kaina 2015 m. padidino, palyginti su dabartiniu lygiu. Anot komisijos, gamtinių dujų prognozuojamų kainų vidurkis kitais metais turėtų sudaryti 1558 litų už tūkst. kub. m. Viena iš kainos didėjimo priežasčių – į ją nuo kitų metų įtraukiamos Suskystintų gamtinių dujų (SGD) terminalo statybos ir laivo-saugyklos *Independence* nuomos išlaidos, oficialiai įvardijamos kaip „gamtinių dujų tiekimo saugumo dedamoji“. Jas vartotojai turės dengti ne mažiau kaip 10 metų. SGD terminalo operatorė bendrovė *Klaipėdos nafta* skelbia, kad terminalo statybos, laivo-saugyklos nuomos, laivo išpirkimo sąnaudos per 10 metų sudarys 2,1 mlrd. Lt be PVM.

Kad ir kaip bebūtų, kitų metų gamtinių dujų kaina lyginama su šių metų, kuomet SGD terminalo veiksnys „suveikė“ ir *Gazprom* sumažino tiekiamų Lietuvos dujoms gamtinių dujų kainą apie 20 proc. Artimiausioje ateityje kainos priklausys ne tik nuo *Gazprom* tiekiamų dujų kainos nustatymo formulės ir pagrindinių jos komponentų, bet ir nuo momentinės kainos suskystintų dujų rinkoje – SGD kaina yra susieta su Jungtinės Karalystės dujų biržos *National Balancing Point (NBP)* indekso verte. Šiuo metu užsiimti pasaulinių naftos kainų, turinčių įtakos *Gazprom* dujų kainai, prognozavimu yra itin nedėkingas darbas. Vidutinei svertinei dujų kainai Lietuvoje turės įtakos taip pat euro ir JAV dolerio kurso

Vienas iš būdų išorės iššūkiams suvaldyti yra investicijos į naujas technologijas, leidžiančias sumažinti gamybos sąnaudas produkcijos vienetui arba pagerinti gaminių kokybę.

Įmonių ir gyventojų pastangos mažinti energijos suvartojimą yra naudingos šalies ekonomikai, kadangi padeda mažinti BVP vieneto energijos imlumą.

svyravimas. Tikėtina, kad 2015 m. doleris toliau brangs euro atžvilgiu, prisidedamas prie gamtinių dujų eurais kainos kilimo.

Daugiau aiškumo yra elektros energijos rinkoje. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija spalio pabaigoje nustatė galutines elektros kainas dedamąsias. Sumažinus didžiąją dalį kainos elementų, tarp jų ir viešąjį interesą atitinkančių paslaugų (VIAP), elektra vartotojams kitąmet atpigs.

VIAP biudžetas, kurio esminę dalį sudaro subsidijos atsinaujinančių išteklių (AEI) gamybai, Lietuvos elektrinei ir šilumos gamintojų elektrinėms, 2015 m. bus 9,5 proc. mažesnis. Apkarpius VIAP biudžetą, šių paslaugų tarifas vartotojams mažėja nuo 7,141 ct/kWh šiais metais iki 6,150 ct/kWh kitais metais, t. y. 0,991 ct. Kitos elektros kainos dedamosios sumažintos 0,768 ct/kWh. Taigi, nors įsigijimo kainos viršutinė riba pakelta 0,530 ct iki 17,380 ct/kWh, galutinė kaina mažėja 1,229 ct – nuo 37,778 ct/kWh iki 36,549 ct/kWh (be PVM), arba 3,3 proc. Vartotojams, prijungtiems prie vidutinės, o ne žemos įtampos tinklų, elektra pinga šiek tiek mažiau – nuo 31,616 ct/kWh iki 30,727 ct/kWh, t. y. 0,889 ct/kWh arba 2,8 proc.

*Sparčiausiai augančia apyvarta
džiaugėsi garso ir vaizdo įrangos,
metalo dirbinių, dažų ir stiklo,
elektrinių buities prietaisų,
baldų ir apšvietimo įrangos
specializuota mažmeninė
prekyba.*

Mažmeninės prekybos, išskyrus variklinių transporto priemonių ir motociklų didmeninę ir mažmeninę prekybą bei remontą, įmonių apyvarta be PVM palyginamosiomis kainomis (toliau – mažmeninė prekyba) šių metų sausio–spalio mėn., palyginti su tuo pačiu 2013 m. laikotarpiu, išaugo 5,4 proc. Sparčiausiai augančios apyvartos lyderių „marškinėliais“ džiaugėsi garso ir vaizdo įrangos, metalo dirbinių, dažų ir stiklo, elektrinių buities prietaisų, baldų ir apšvietimo įrangos specializuota mažmeninė prekyba – 12,2 proc., tekstilės, drabužių ir avalynės specializuota prekyba – 11,1 proc., automobilių degalų mažmeninė prekyba – 6,5 proc. Palyginti nuosaikiai ūgtelėjo prekyba nespecializuotose parduotuvėse, kuriose vyrauja maistas, gėrimai ir tabakas – 2,4 proc.

Atvirkščiai, maisto, gėrimų ir tabako mažmeninė prekyba specializuotose parduotuvėse sumažėjo 6,4 proc., naudotų daiktų mažmeninė prekyba parduotuvėse – 0,6 proc.

Žvelgiant į ateitį, mažmeninės prekybos perspektyva atrodo gana miglota. Šio sektoriaus būklę lemia ne tik objektyvūs ekonominiai rodikliai, pvz., vidutinio darbo užmokesčio, kitų pajamų didėjimas, nedarbo lygio mažėjimas, mokesčių sistemos pokyčiai, bet ir psichologiniai lūkesčiai. Deja, dėl geopolitinės įtampos, artėjančio euro įvedimo, prasidėjusio šildymo sezono vartotojų nuotaikos yra apniukusios, todėl tikėtina, kad norėdami sukaupti tam tikras santaupas juodai dienai, žmonės ims riboti vartojimą, pirmiausia ne pirmojo būtinumo produktų ir paslaugų.

Šiuo metu internetinės prekybos įmonių plėtra nebėra tokia audringa ir jos tempas nebematuojamas kartais kaip anksčiau. Dabartinį augimą vis labiau lemia bendroji rinkos padėtis, vartotojų perkamosios galios pokyčiai. Kita vertus, investuojančių į šį prekybos kanalą požiūris dabar yra kur kas rimtesnis nei per elektroninės prekybos plėtros bumą. Daugėja specializuotų elektroninių parduotuvių, taip pat vis daugiau tradicinių pardavėjų atidaro savo e.parduotuves kaip papildomą pardavimo kanalą.

Atsakyti į klausimą, kaip kinta elektroninių prekybos įmonių pajamos, kol kas yra gana sudėtinga, įvairūs šaltiniai pateikia skirtingus skaičius. Europos elektroninės komercijos asociacija skaičiuoja, kad praėjusiais metais elektroninės komercijos pardavimai Europoje augo 16,3 proc. iki 363,1 mlrd. eurų ir tai buvo spartesnė plėtra nei 2012 m.

Šiaurės Europos regionas, kuriam priskiriama ir Lietuva (taip pat Švedija, Danija, Suomija, Norvegija, Islandija, Latvija ir Estija), augo mažiau už Europos vidurkį – 12,7 proc. Tiesa, Lietuva ir kitos Baltijos šalys, tikėtina, augo kur kas sparčiau, tačiau tiesiog „paskendo“ Skandinavijos šalių rodikliuose. Ateityje mūsų šalyje laukiama didėjančios elektroninės komercijos rinkos koncentracijos, kuri skatins elektroninį verslą sparčiau imtis ryžtingų sprendimų, pavyzdžiui, dėl skverbimosi į kaimynines šalis.

Ateityje laukiama didėjančios elektroninės komercijos rinkos koncentracijos, kuri skatins drąsesnį verslo skverbimąsi į kaimynines šalis.

Žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektoriuje vis dar ženkliai skiriasi gyvulininkystės ir augalininkystės pokyčių trajektorija, nors nuosmukis „pakando“ ir nemažai gyvulininkystės sričių. Antai 2014 m. sausio–spalio mėn., palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu, supirkta daugiau galvijų – 9,5 proc., natūralaus riebumo pieno – 7,6 proc., paukščių – 5,0 proc., javų – 3,1 proc., daržovių – 2,2 proc., kiaušinių – 0,9 proc. Kita vertus, mažiau supirkta vaisių ir uogų – 23,6 proc., rapsų sėklų – 18,3 proc., avių ir ožkų – 16,7 proc., bulvių – 14,2 proc. ir kiaulių – 4,7 proc.

Tuo tarpu visų žemės ūkio produktų, išskyrus avių ir ožkų, supirkimo kainos apžvelgiamuoju laikotarpiu „raudonavo“, t. y. smuktelėjo. Pavyzdžiui, Rusijos sankcijų pakirsto natūralaus riebumo pieno kaina sumažėjo net 33,1 proc., vaisių ir uogų – 33,0 proc., cukrinių runkelių – 27,3 proc., javų – 19,4 proc., kiaušinių – 18,1 proc., rapsų sėklų – 14,0 proc., bulvių – 14,0 proc., galvijų – 9,8 proc., daržovių – 6,4 proc., paukščių – 3,1 proc., kiaušinių – 2,7 proc. Avių ir ožkų supirkimo kaina ūgtelėjo 3,7 proc.

Praėjo jau keletas mėnesių po Rusijos embargo paskelbimo, tačiau iki šiol nebuvo imtasi jokių papildomų Europos Sąjungos biudžeto priemonių, kurios būtų orientuotos į labiausiai nukentėjusių šalių narių ūkininkus. Europos Komisija pripažįsta, kad mūsų šalies pieno sektoriaus reikalavimai dėl nuostolių kompensavimo yra pagrįsti, tačiau teisinasi kol kas neturinti konkretaus finansinio „langelio“ suteikti jiems pagalbą.

Lietuvos žemės ūkio rūmų duomenimis, prašoma kompensuoti 160 mln. Lt nuostolių, kadangi tiek pienininkai prarado dėl Rusijos sankcijų. Siūloma, kad ši suma būtų išmokėta arba iš nacionalinio biudžeto, arba, jei pavyktų susitarti su ES, iš pastarosios biudžeto. Mūsų ūkininkų derybinę poziciją stiprina ta aplinkybė, kad Briuselis sutinka, jog Baltijos šalių pieno ūkiai dėl Rusijos embargo nukentėjo skaudžiausiai visoje ES.

Beje, jau išmokėta parama iš nacionalinio biudžeto ir iš anksčiau mokamos tiesioginės išmokos nelaikytinos tokia paramos forma, kadangi jas būtų reikėję mokėti ir tuo atveju, jeigu Rusijos sankcijų apskritai nebūtų buvę. Tai padėjo ūkiams išgyventi, subalansuoti savo finansinius srautus, bet tai nėra papildomos kompensacijos. Buvo nuspręsta skirti gana kuklias išmokas daržovių ir vaisių augintojams, tačiau pienininkams nieko neliko.

Lietuvos žemės ūkio bendrovių asociacija apklausė bendroves apie prognozuojamus šių metų rezultatus – dauguma įmonių šiemet dirbs pelningai, nors pieno, galvijų ir grūdų supirkimo kainos krito. Nuostolių metinėse ataskaitose pavyks išvengti dėl santykinai aukštų žemės ūkio produkcijos kainų pirmąjį pusmetį ir Europos Sąjungos tiesioginių išmokų. Jeigu sumažėjusios kainos laikytųsi ilgai, ateinantys metai gali tapti nuostolingi. Dauguma žemės ūkio bendrovių verčiasi ir gyvulininkyste, ir augalininkyste, todėl rizika diversifikuojama ir verslas plėtojasi stabiliau. Deja, šiemet pigo beveik visa žemės ūkio produkcija.

Dauguma žemės ūkio įmonių šiemet dirbs pelningai, nors pieno, galvijų ir grūdų supirkimo kainos krito.

Bendrovių asociacijos duomenimis, šių metų rugpjūtį–rugsėjį perdirbėjai pienu pirkto 24 proc. pigiau nei tuo pačiu 2013 m. laikotarpiu. Visgi žemės ūkio spe-

cialistai mano, kad pienui skiriama neproporcingai daug dėmesio – tai svarbi, tačiau ne pagrindinė bendrovių pajamų dalis. Smuktelėjus pieno pardavimo kainai visos įmonių pajamos sumažės 26,5 proc. Ne pagrindinis pajamų šaltinis yra ir gyvulininkystė, kuriai Rusijos sankcijos sudavė skaudų smūgį. Daugiausia uždirba javus auginantys žemdirbiai, kuriems neigiamai atsiliepė javų pigimas. Visgi javų kainos nukrito ne dėl Rusijos veiksmų, o dėl pasaulinių tendencijų.

Kad ir kaip būtų, bankrotų protrūkio žemės ūkyje nesitikima. Bendrovės stengiasi gyventi įprastu režimu ir nesiima radikalių reformų. Grūdai laikomi sandėliuose laukiant, kad kainos ims kilti. Artimiausioje ateityje turėtų būti atnaujintas galvijų eksportas į Turkiją. Puoselėjamos viltys, kad galvijų supirkimo kaina taip pat šiek tiek ūgtelės. Vis dėlto mėsinė gyvulininkystė nebus panacėja, nes stoviant tokių pačių netvirtų pamatų, kaip ir pienininkystė. Vidaus rinkai kokybiška jautiena nereikalinga, kadangi ji yra per brangi. Vis mažiau jautienos vartojama beveik visoje Europos Sąjungoje. Jeigu užstrigs eksportas, ūkininkai bus priversti dirbti vidaus rinkai ir iš karto pateks į nuostolingos veiklos teritoriją.

Transporto sektorius patyrė prieštarų veiksnių įtaką – viena vertus, sėkmingai veiklą plėtojo Klaipėdos uostas, kita vertus, krovinių apyvartą stabdė naftos perdirdėjas *Orlen Lietuva* problemos, ypač metų pabaigoje išryškėjo Rusijos sankcijų poveikis geležinkelių ir kelių vežėjų veiklos rodikliams. 2014 m. sausio–spalio mėn. Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste ir Būtingės terminale perkrauta 36 mln. t krovinių, t. y. 1,1 proc. daugiau nei tuo pačiu 2013 m. laikotarpiu. Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste perkrauta 30,1 mln. t, arba 7,3 proc. daugiau, Būtingės terminale – 5,9 mln. t, arba 21,6 proc. mažiau nei prieš metus. Per dešimt 2014 m. mėnesių, palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu, 25,5 proc. išaugo biriųjų ir 7,3 proc. – bendrųjų krovinių krova, tačiau mažiau krauta skystųjų krovinių – 20,6 proc. Žalios naftos ir naftos produktų krova sumažėjo 21,9 proc., ji sudarė net 88,7 proc. visų skystųjų krovinių.

Geležinkelių transportu šių metų sausio–spalio mėn. vežta 40,7 mln. t krovinių, arba 2,1 proc. daugiau nei analogišku praėjusių metų laikotarpiu. Vidaus vežimais gabenta 12 mln. t, arba 7,1 proc. mažiau, tarptautiniais – 28,7 mln. t, arba 6,4 proc. daugiau nei prieš metus.

2014 m. sausio–spalio mėn. į šalies oro uostus atvyko ir iš jų išvyko 3,3 mln. keleivių – 8,9 proc. daugiau nei tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu. Per dešimt šių metų mėnesių oro uostuose pakrauta ir iškrauta 10,8 tūkst. t krovinių ir pašto, arba 13,6 proc. mažiau nei prieš metus. Minėtuoju laikotarpiu Lietuvos ir užsienio oro bendrovių lėktuvai oro uostuose nusileido ir pakilo 40,2 tūkst. kartų, arba 11,1 proc. dažniau nei tuo pačiu 2013 m. laikotarpiu.

Kelių vežėjų problemos ypač paaštrėjo lapkričio pabaigoje, kuomet mūsų šalyje registruotos transporto priemonės ėmė strigti Lietuvos–Rusijos pasienyje.

Kelių vežėjų problemos ypač paaštrėjo lapkričio pabaigoje, kuomet mūsų šalyje registruotos transporto priemonės ėmė strigti Lietuvos–Rusijos pasienyje. Oficialiai Rusija pareiškė pradėjusi nuodugnai tikrinti lietuviškus krovinius, nes Europos Sąjungos šalys į Rusiją per Lietuvą neva gabena draudžiamą įvežti produkciją. *Linavos* asociacijos atstovų nuomone, pati Rusija yra dėl to kalta, kadangi ji daugiau kaip prieš metus atsisakė naudotis tarptautinės TIR sistemos privalumais ir neteko galimybės užtikrinti gabenimų skaidrumo. Priešingai nei TIR sistemoje, kur garantijų grandinėje dalyvauja ir muitinė, ir garantuojančioji asociacija, Rusijos atveju be muitinės daugiau nėra institucijų, galinčių priimti atsakomybę už šiuos procesus.

Vis dėlto labiau tikėtina, kad kliūtys mūsų šalies vežėjams buvo sudarytos dėl politinių priežasčių – reaguojant į Lietuvos politikų pareiškimus Rusijos adresu ir mėginant juos pamokyti „tinkamo“ elgesio.

Nors prieš kelis mėnesius Seimas nesugebėjo įveikti prezidentės veto tuomet priimtame metropolitenos vystymo Vilniuje įstatymui ir jis buvo panaikintas, lapkričio viduryje parlamentariai nusprendė grįžti prie analogiško projekto. Seimo nariams pateiktas Specialusis metropolitenos įgyvendinimo įstatymo projektas, kuris, kaip teigia jį inicijavusi grupė valdančiajai koalicijai priklausančių politikų, „sukurtų įstatymines prielaidas didmiesčiuose plėtoti metropolitenos projektus ir atitinkamai nustatyti galimus valstybės bei savivaldybių institucijų įsipareigojimus, kurių galėtų ar turėtų būti imtasi juos vystant“.

Nepaisant įvairių abejonių, Seimo nariai balsų dauguma sutiko svarstyti Specialųjį metropolitenos įgyvendinimo įstatymo projektą. Prie jo Seimo plenariniame posėdyje turėtų būti sugrįžta gruodžio viduryje. Atlikti skaičiavimai rodo, kad metro tiesimo projektas Vilniuje turėtų būti įgyvendinamas ne mažiau kaip 10 metų ir kainuotų kelis milijardus litų.

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, trečiąjį 2014 m. ketvirtį **statybos** darbų atlikta už 2,651 mlrd. Lt. Palyginti su atitinkamu 2013 m. ketvirčiu, statybos darbų apimtis palyginamosiomis kainomis išaugo 11,9 proc. Trečiąjį šių metų ketvirtį, palyginti su antruoju ketvirčiu, statybos darbų šalyje užmojis ūgtelėjo 24,8 proc., pašalinus sezono įtaką – 1,5 proc. Šių metų sausio–rugsėjo mėn. statybos darbų šalies teritorijoje atlikta už 5,97 mlrd. Lt – palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu jų atlikta 17,6 proc. daugiau. Užsienyje statybos darbų atlikta atitinkamai už 386 mln. Lt, arba 0,3 proc. daugiau.

Lietuvos statistikos departamentas, remdamasis Lietuvos Respublikos statybos leidimų ir statybos valstybinės priežiūros sistemos *Infostatyba* duomenimis, paskelbė, kad trečiąjį šių metų ketvirtį šalyje baigtas statyti 1 291 pastatas, iš to skaičiaus 1 093 gyvenamieji pastatai. 1092 gyvenamuosiuose namuose įrengta 1 970 butų, kurių naudingasis plotas sudaro 229,4 tūkst. kv. m, t. y. 34,2 proc. daugiau nei trečiąjį 2013 m. ketvirtį pastatytų butų naudingojo ploto. Individualiuose namuose buvo 59,3 proc. visų baigtų statyti butų, daugiabučiuose – 40,7 proc. Vidutinis buto naudingasis plotas individualiajame name buvo 150,5 kv. m, buto daugiabutyje – 66,8 kv. m.

Trečiąjį 2014 m. ketvirtį 59,9 proc. visų baigtų statyti butų buvo Vilniaus apskrityje, 19,6 proc. – Kauno, 9,5 proc. – Klaipėdos.

Apžvelgiamąjį ketvirtį šalyje baigti statyti 198 negyvenamieji pastatai, kurių bendrasis plotas sudarė 260,4 tūkst. kv. m, t. y. 2,2 karto daugiau nei atitinkamą 2013 m. ketvirtį. Daugiausia pagal bendrąjį plotą baigta statyti gamybos, pramoninių ir sandėlių pastatų (67,3 tūkst. kv. m) bei administracinių pastatų (63,1 tūkst. kv. m). Pagal teritorinį pasiskirstymą 34,3 proc. visų negyvenamųjų pastatų buvo pastatyta Vilniaus, po 14,1 proc. – Kauno ir Klaipėdos apskrityse.

Remiantis *Infostatyba* duomenimis, per tris 2014 m. ketvirčius Lietuvoje išduoti 4 567 leidimai statyti 5 299 gyvenamuosius pastatus, iš jų 21 bendrabutį. 5 278 gyvenamuosiuose namuose bus įrengta 8 840 butų. Palyginti su analogišku praėjusių metų laikotarpiu, suteiktų statybos leidimų skaičius gyvenamiesiems pastatams sumažėjo 13 proc., leistų statyti butų – 9,9 proc. Negyvenamiesiems pastatams statyti išduoti 1 444 leidimai, leidžiantys statyti 1 960 negyvenamųjų pastatų.

Akivaizdu, kad gyvenamojo būsto statybos tempą teks stabdyti, kadangi paklausa nebespėja žengti koja kojon su pasiūla ir kyla realus būsto „perprodukcijos“ bei galimo kainų karo pavojus.

2014 m. pradžioje nekilnojamojo turto ir finansų rinkos dalyviai gyveno kitokiomis būsto sandorių ir kainų pokyčių perspektyvomis, tačiau dabar optimizmą

Šių metų sausio–rugsėjo mėnesiais statybos darbų šalies teritorijoje atlikta už 6 mlrd. Lt – 17,6 proc. daugiau nei prieš metus.

Gyvenamojo būsto statybos tempą teks stabdyti, kadangi paklausa nebespėja žengti koja kojon su pasiūla ir kyla realus būsto „perprodukcijos“ bei galimo kainų karo pavojus.

keičia santūrumas ir net atsargumas. Antai Lietuvos banko atlikta kredito įstai-
gų apklausa rodo, kad perpus sumažėjo prognozuojančių, kad nekilnojamojo
turto kainos kils, ir šiuo metu dauguma apklaustųjų mano, kad jos nesikeis.

Kita vertus, į nekilnojamojo turto rinkos perspektyvą žvelgiama selektyviai –
palankiausiai vertinamos komercinės paskirties NT ir naujos statybos būsto
tendencijos – 40 proc. respondentų nurodė, kad tokio turto kainos per ateinan-
čius 12 mėnesių išaugs iki 10 proc., tuo tarpu senos statybos būsto kainų lūkes-
čiai yra pesimistiški, t. y. apie trečdalis apklaustųjų prognozavo kainų kritimą.

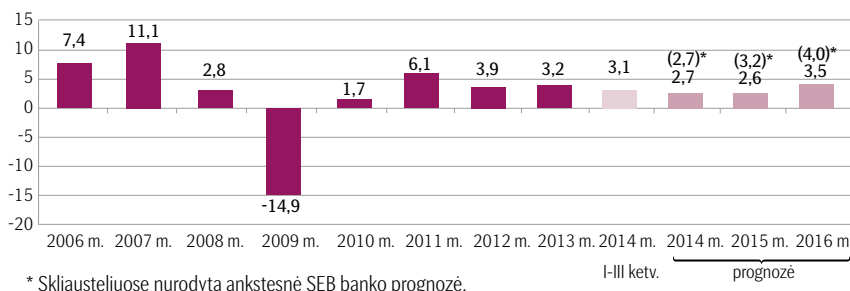
Tai neturėtų stebinti – naujo būsto energetinė kokybė vidutiniškai yra aukš-
tesnė nei senos statybos. Nors šiuo metu statomi nauji namai turi būti ne
mažesnės nei B energinio naudingumo klasės, nuo 2016 m. visi naujai pastatyti
daugiabučiai turės būti A energinio naudingumo klasės. Tokie butai yra iki
15 proc. brangesni už mažesnės klasės naujos statybos namus. Aukštesnę A
klasės daugiabučių statybos kainą lemia griežtesni tokios klasės būsto statybos
reikalavimai, o didžiausia papildomų investicijų dalis tenka pastato termoizolia-
vimui, sandarumui didinti ir vėdinimo sistemai.

Pastaraisiais mėnesiais globalinis ekonomikos klimatas „atšalo“ ir tai toli
gražu nėra sietina tik su Vakarų ir Rusijos konfliktu dėl Ukrainos. Daugiausia
nerimo kelia vangus ir amorfiškas euro zonos atsigavimas, kuris ir ateinan-
čiais metais neatneš apčiuopiamų rezultatų. Ribotos Lietuvos eksporto
galimybės Europos Sąjungoje ir Rusijoje skatins verslą kirsti „langą“ į alter-
natyvias trečiašias valstybes, tačiau tai didins įsiskverbimo į naujas rinkas
bei rinkodaros išlaidas, o ir pardavimo sėkmė bent jau pradinio laikotarpio
bus nestabili. Vidaus rinkos lūkesčiai taip pat pablogėjo, versdami atsar-
giau žiūrėti ne tik į nedarbo lygio mažėjimo ir vidutinio darbo užmokesčio
augimo perspektyvą, bet ir į „apetitą“ vartoti. Atsižvelgdami į šias tenden-
cijas, sumažinome 2015 m. BVP plėtros prognozę nuo 3,2 proc. iki 2,6 proc.,
2016 m. – nuo 4,0 proc. iki 3,5 proc. Palikome tą pačią šių metų BVP pokyčio
prognozę – 2,7 proc. (1 diagrama).

*Valdžia turi itin menką biudžeto
planavimo laisvę, kadangi viešųjų
išlaidų dalyje prisiimta pernelyg
daug išankstinių įsipareigojimų.*

Šalies **viešieji finansai** atsidūrė savotiškuose spąstuose. Prieš porą mėnesių Fi-
nansų ministerija pateikė kitų metų valstybės ir savivaldybių biudžeto projektą,
kuris, anot ministerijos atstovų, buvo grindžiamas „santūriai optimistiškomis“
makroekonominėmis prognozėmis. Šiandien jau oficialiai pripažįstama, kad
per tas keletą savaičių ekonominės situacijos vertinimai pablogėjo. Kita vertus,
valdžia turi itin menką manevro laisvę, kadangi biudžeto išlaidų dalyje prisiimta

**1 diagrama. Realus BVP metinis pokytis (proc., pašalinus sezono ir
darbo dienų įtaką)**

pernelyg daug išankstinių įsipareigojimų. Jų atsisakymas būtų susijęs su dideliais reputacijos ir pasitikėjimo nuostoliais, kurių politikai norėtų žūtbūt išvengti nenumaldomai artėjant savivaldybių rinkimams.

Egzistuoja keletas alternatyvų: 1) nieko nekeisti ir prognozuoti tokias pačias biudžeto pajamas, leidžiant fiskaliniam deficitui pranokti planuotąjį dydį metų eigoje; 2) sumažinti pajamų prognozę ir padidinti planuojamąjį fiskalinį deficitą; 3) sumažinti ir biudžeto pajamų, ir išlaidų planą. Taktiniu požiūriu būtų parankiausia rinktis pirmąjį variantą, kadangi biudžeto vykdymo problemos veikiausiai išryškėtų jau pasibaigus savivaldybių rinkimams. Kita vertus, susidarytų nepalankus fonas prieš ne už kalnų esančius kitus Seimo rinkimus, įvyksiančius 2016 m. rudenį.

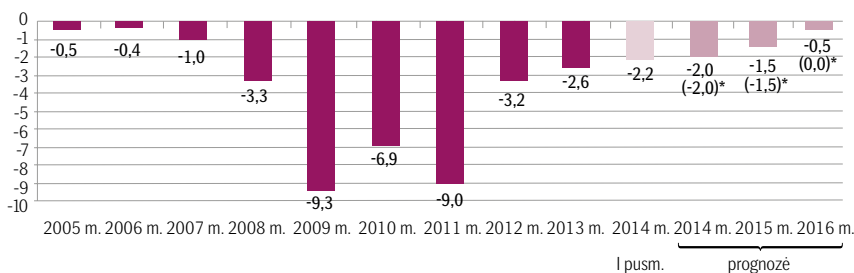
Tiesa, galima užsibrėžti ambicingą tikslą ištraukti kur kas daugiau mokesčių iš šešėlinės ekonomikos. Tokiu atveju būtų pasiektas spartesnis biudžeto pajamų augimas net ir santūriai prognozuojant šalies ekonomikos plėtrą. Jau šiais metais užfiksuota teigiamų pokyčių, pavyzdžiui, Valstybinė mokesčių inspekcija paskelbė tikrinanti apie 40 asmenų iš 200 sąrašo, kurie valdo didelės vertės turtą ir yra stambiųjų įmonių vadovai bei akcininkai, veiklą. Iš jų šiemet išieškota 13,5 mln. Lt vertės mokesčių prievolių. Seimui netrukus bus pateiktas įstatymas dėl išmaniosios mokesčių administravimo sistemos, kurios vienas iš esminių elementų yra įteisinti kasos aparatų tiesioginį ryšį su VMI sistemomis. Tai padėtų užtikrinti daugiau skaidrumo prekybos sektoriuje, o kartu supaprastintų mažų įmonių apskaitą.

Kol kitų metų valstybės biudžeto įstatymas nepradėtas įgyvendinti, palikome galioti ankstesniame „Lietuvos makroekonomikos apžvalgos“ numeryje skelbtą 2015 m. fiskalinio deficito prognozę – 1,5 proc. BVP (žr. 2 diagramą). Prastėjant išorės ir vidaus ekonominei situacijai, ambicija 2016 m. pasiekti valdžios sektoriaus pajamų ir išlaidų balansą tampa mažiau reali, todėl prognozuojamą 2016 m. fiskalinio deficito rodiklį padidinome nuo 0 proc. iki 0,5 proc. BVP.

Statistikos departamento duomenimis, 2014 m. lapkričio mėn., palyginti su spalio mėn., **vartojimo prekių ir paslaugų kainų** pokytis buvo lygus nuliui. Tam daugiausia įtakos turėjo sumažėjusios degalų ir tepalų, vaisių, keleivių vežimo oro transportu paslaugų kainos ir ūgtelėjusios šilumos energijos, spirituotų gėrimų, trumpalaikio naudojimo namų ūkio prekių, daržovių, cukraus, uogienės, medaus, šokolado ir saldumynų, kitų neelektrinių asmens priežiūros prietaisų kainos.

Nors reikšmingai ūgtelėjo kirpyklų ir asmens priežiūros įstaigų, kavinių ir restoranų paslaugų kainos, jos neturėjo esminės įtakos vartotojų kainų indeksui dėl palyginti mažo lyginamojo svorio.

2 diagrama. Viešųjų finansų balansas (ESA 2010, proc. BVP)

* Skliausteliuose nurodyta ankstesnė SEB banko prognozė.

Šių metų lapkričio mėn., palyginti su praėjusių metų lapkričio mėn., infliacija sudarė 0,2 proc. ir buvo 0,2 proc. punkto mažesnė nei 2013 m. spalio mėn. Vartojimo prekių kainos per metus smuktelėjo 0,3 proc., o paslaugų kainos išaugo 2 proc. Kartojame Estijos ir Latvijos kelią, kurios taip pat pasitiko eurą spartesniu paslaugų brangimu, tačiau tai vyksta labai mažos VKI infliacijos sąlygomis.

Atsižvelgiant į užsitęsusių pasaulinių naftos kainų kritimą, yra pagrindo tikėtis, kad bent jau artimiausiu metu infliacija Lietuvoje nedidės. Tai išmuša iš samdomų darbuotojų rankų argumentą reikalauti darbo užmokesčio derybose kompensuoti pinigų perkamosios galios mažėjimą ir pakerta kainų – darbo užmokesčio – kainų spiralės šaknis. Kita vertus, įsivaizduojama šalies gyventojų infliacija yra smarkiai didesnė nei Statistikos departamento skelbiamas rodiklis. Žmonės yra linkę perkelti jų pastebėtą kai kurių prekių brangimą visam vartotojų kainų indeksui, ignoruodami tai, kad didžiosios dalies produktų ir paslaugų kainos nekinta ar net mažėja.

Lietuvoje namų ūkių infliacijos lūkesčiai yra kur kas pesimistiškesni nei, pavyzdžiui, Latvijoje likus keletui mėnesių iki euro įvedimo. Mūsų nuomone, žmonės visgi nepasitiki, kad 2014 m. rugpjūčio pabaigoje įsigaliojęs privalomas prekių kainų skelbimas litais ir eurai pažabos verslininkų norą pasipinigauti ir koreguoti kainas sau naudinga linkme. Neapibrėžtumą didina ir neseniai prasidėjęs šildymo sezonas bei viešojoje erdvėje sklendantys įvairiausi gamtinių ir suskystintųjų dujų kainų pokyčių scenarijai.

Atsižvelgdami į naujausias tendencijas, palikome galioti ankstesniame „Lietuvos makroekonomikos apžvalgos“ numeryje skelbtą vidutinės metinės infliacijos 2014 m. prognozę – 0,1 proc., tuo tarpu prognozuojamus 2015 m. ir 2016 m. rodiklius sumažinome atitinkamai iki 0,4 proc. ir 0,7 proc. (žr. 3 diagramą). Pasaulinių naftos kainų lygis kitais metais vidutiniškai bus mažesnis nei šiais metais – taip atsitiktų net tuo atveju, jeigu OPEC ir kitos naftą eksportuojančios valstybės imtųsi riboti jos pasiūlą. Menkai tikėtina, kad naftos gavybos kvotos būtų sumažintos radikalčiai, kadangi tai pakirstų „juodąjį auksą“ parduodančių šalių dolerių srautą.

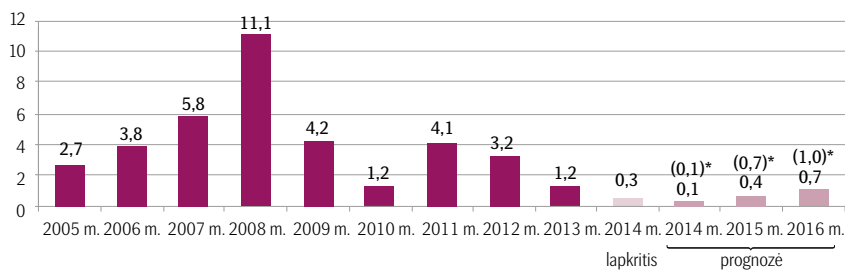
Rusijos sankcijų įtaka bendram eksportui buvo minimali, o ženklesnės įtakos turės sparčiai prastėjanti Rusijos ekonomikos būklė ir silpstanti importo paklausa.

Eksporto tendencijos šiemet nebuvo džiuginančios, tačiau **einamosios sąskaitos balansas** išliko perteklinis (žr. 4 diagramą). Išankstiniais Lietuvos banko duomenimis, per devynis 2014 m. mėnesius einamosios sąskaitos perviršis buvo 1,5 proc. BVP, o atitinkamu 2013 m. laikotarpiu – 1,1 proc. BVP. Pertekliaus susidarymą lėmė tai, jog paslaugų ir antrinių pajamų (pvz., privačių pervedimų ir ES paramos) sąskaitų perviršis buvo didesnis negu prekių ir pirminių (investicinių) pajamų deficitas. Palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu, paslaugų ir antrinių pajamų perviršis sumažėjo, tačiau sumenko ir prekių bei pirminių pajamų deficitas, todėl bendras einamosios sąskaitos perteklius padidėjo.

Šį rudenį ypatingai nekantriai buvo laukiama naujiųjų iš eksporto fronto, mėginant įvertinti, kokios įtakos Lietuvos prekybai turėjo Rusijos rugpjūčio 7 d. įvestas embargas žemės ūkiui ir maisto produktams iš Vakarų šalių. Galima konstatuoti, jog kol kas šių sankcijų įtaka bendram eksporto rodikliui buvo minimali. Panašu, jog ženklesnės įtakos negu sankcijos eksportui turės sparčiai prastėjanti Rusijos ekonomikos būklė ir besitraukianti importuojamų prekių paklausa. Eksporto į Rusiją perspektyvas temdo ir lapkričio 21 d. sugriežtinta lietuviškų transporto priemonių kontrolė Rusijos pasienyje. Neaišku, kiek užsitęs priekabaus tikrinimo laikotarpis, tad sunku prognozuoti ir jo galimą įtaką eksporto rodikliams. Kaip rodo 2009 m. ir 2013 m. patirtis, analogiški Rusijos muitinės veiksmai užtrūkavo iki vieno mėnesio. Jei taip būtų ir šįkart, Lietuvos eksporto praradimai nebūtų ženklūs.

3 diagrama. Vidutinė metinė infliacija pagal SVKI (proc.)

* Skliausteliuose nurodyta ankstesnė SEB banko prognozė.

2014 m. rugpjūtį–rugsėį, palyginti su atitinkamu 2013 m. laikotarpiu, Lietuvos prekių eksportas išaugo 1,0 proc., o eksportas į Rusiją – net 18,1 proc. Per devynis 2014 m. mėnesius šalies eksportas smuktelėjo 1,5 proc., o į Rusiją – padidėjo 9,1 proc. (žr. 4 priedo lentelę), taigi Rusija dar labiau įsitvirtino kaip svarbiausia eksporto rinka, užuot praradusi šią poziciją. Pagrindinė tokios plėtros priežastis – mašinų ir įrengimų eksporto padidėjimas net 63,1 proc. (1,8 mlrd. Lt). Be mašinų ir įrengimų (telekomunikacijų laidų, šiluminio ir vakuuminio formavimo mašinų, lazerinių skaitymo sistemų diskų, spausdintuvų ir kt.) reeksporto šuolio į Rusiją, eksportuotojų pardavimai šioje šalyje rugpjūtį–rugsėį susitraukė 9,3 proc., o bendras Lietuvos eksportas – 3,9 proc.

Žemės ūkio ir maisto produktų eksportas į Rusiją rugpjūtį–rugsėį buvo 38,9 proc. mažesnis negu prieš metus, iš jo pieno produktų – 92,8 proc., daržovių – 87,1 proc., vaisių – 71,2 proc., gaminių iš mėsos ir žuvies – 63,9 proc. mažesnis. Remiantis Statistikos departamento duomenimis, galima daryti išvadą, jog 2014 m. rugpjūtį–rugsėį per Baltarusiją buvo kompensuota maždaug dešimtadalis pieno produktų ir vaisių eksporto praradimų Rusijoje. Nuo 2014 m. spalio sankcijos pieno produktams kurį laiką mažiau gadins statistiką, kadangi jų eksporto draudimas į Rusiją galiojo ir 2013 m. pabaigoje. Be to, rugpjūtį kritęs bendras žemės ūkio ir maisto produktų eksportas rugsėį vėl išaugo, ūgtelėjęs javų, gėrimų ir žuvų produkcijos eksportui.

Išskyrus problemines eksporto grupes – žemės ūkio ir maisto produktus, rafinuotus naftos produktus ir transporto priemones – kitų prekių pardavimai užsienyje tebedidėjo gana sparčiai (žr. 3 priedo lentelę). Per devynis 2014 m. mėnesius, palyginti su atitinkamu 2013 m. laikotarpiu, sparčiausiai augo mašinų ir įrengimų eksportas (pirmiausia dėl reeksporto į Rusiją), dviženkliais tempais didėjo ir baldų pardavimai užsienyje, po 7 proc. padidėjo medienos ir popieriaus bei chemijos pramonės produkcijos eksportas.

Artimiausiu metu Lietuvos eksportui toliau teks susiremti su iššūkiais, kurių veikiausiai bus daugiau negu palankių veiksmų. Rusijos rinkos perspektyvos bus ribotos ne tiek dėl šios šalies sankcijų, kiek dėl jai gresiančios recesijos, silpstančios tenykštės paklausos ir nuvertėjančio rublio. Euro zonos ūkis artimiausiais mėnesiais taip pat augs lėtai. Naujus horizontus eksportuotojams atvers aktyvi pardavimo galimybių paieška naujose rinkose ir pamažu besiplečiantis bemitės prekybos žemėlapis – pavyzdžiui, įsigaliojusi laisvosios prekybos sutartis su Kanada. Teigiamos įtakos eksportui turės ir euro įvedimas, kuris padidins kainų skirtingose rinkose palyginamumą, atpigins tarptautinius pervedimus ir pan. Su prielaida, kad Rusijos sankcijos išliks *status quo*, kitąmet tikėtinas nežymus eksporto augimas.

Teigiamos įtakos eksportui turės euro įvedimas, kuris padidins kainų skirtingose rinkose palyginamumą, atpigins tarptautinius pervedimus ir pan.

Atsižvelgdami į naujausias eksporto ir einamosios sąskaitos tendencijas, pakeitėme šių metų einamosios sąskaitos balanso prognozę nuo 0,0 proc. BVP iki 1,5 proc. BVP pertekliaus (žr. 4 diagramą). Padidėjęs neapibrėztumas turės neigiamos įtakos vidaus rinkos atsigavimui, todėl 2015 m. einamosios sąskaitos deficito prognozę sumažinome po 1 proc. punktą nuo 2 proc. BVP iki 1 proc. BVP, o 2016 m. – nuo 3 proc. BVP iki 2 proc. BVP.

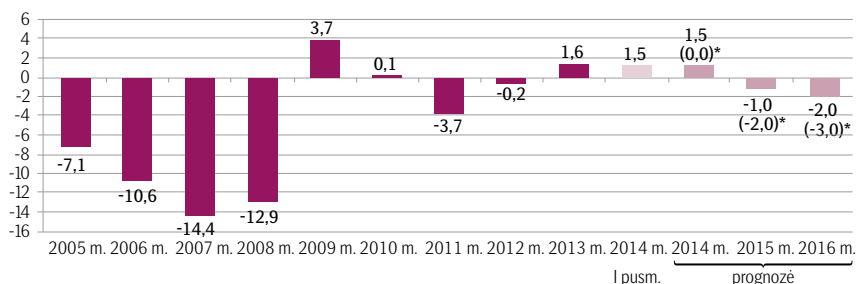
Kaip ir prognozavome, Statistikos departamento atliekamo gyventojų užimtumo statistiniu tyrimu užfiksuota, kad trečiąjį 2014 m. ketvirtį **nedarbo lygis** šalyje smuktelėjo iki 9,1 proc., t. y. 2,1 proc. punkto mažiau nei ankstesnį ketvirtį ir 1,8 proc. punkto mažiau nei prieš metus. Tokį sumažėjimą pirmiausia lėmė sezoninės priežastys – laikinas užimtumo padidėjimas mažmeninės prekybos, žemės ūkio, viešbučių ir restoranų bei statybos sektoriuose. Vargu ar nedarbo lygio mažėjimo tendencija išliks paskutinį šių metų ketvirtį ir pirmaisiais 2015 m. mėnesiais.

Rusijos ekonomikos silpnėjimas ir pritaikytos Lietuvos atžvilgiu sankcijos jau turėjo tam tikros įtakos mūsų ekonomikai, tačiau darbo rinką šie impulsai pasiekė gerokai prislopinti. Maisto pramonės įmonės stengėsi ieškoti naujų pardavimo rinkų arba tiesiog gamino „į sandėlį“, tuo tarpu transporto sektoriaus įmonėse jau užregistruota ir darbuotojų atleidimų, kuriuos galima laikyti Rusijos veiksnio pasekme. Kad ir kaip būtų, darbo vietų likvidavimas nėra masinio pobūdžio.

Deja, pastaruoju metu situacija dar labiau komplikavosi ir kelių vežėjai susidūrė su sąmoningu Rusijos muitinės tarnybos procedūrų vilkinimu, kuris ne tik kainuoja daug laiko ir lėšų, bet veikiausiai lems ir užsakovų praradimą. Transporto verslo padėtis yra sunkesnė nei apdirbamosios pramonės, kadangi dėl natūralių priežasčių transporto paslaugas galima teikti tik tam tikroje apibrėžtoje teritorijoje, tuo tarpu produktų srautą galima nukreipti į bet kokią pasaulio šalį. Taigi transportas negali pasigirti tokiu plačiu alternatyvų spektru, kaip pramonė.

Kokią įtaką nedarbo lygio rodikliams turės ekonominių santykių su Rusija pablogėjimas priklausys nuo to, ar atleidžiant transporto įmonių darbuotojus darbdavių žvilgsnis pirmiausia nukryps į imigravusius iš užsienio šalių asmenis, ar atleisti darbuotojai kreipsis į darbo biržą ar emigruos ir pan. Dar blogiau yra tai, kad verslas, baimindamasis naujų iššūkių ateityje, atsargiau kurs darbo vietas, kadangi darbuotojų atleidimo procedūra Lietuvoje yra sudėtinga ir brangi.

4 diagrama. Einamosios sąskaitos balansas (proc. BVP)

* Skliausteliuose nurodyta ankstesnė SEB banko prognozė.

Eksporto pramonei neįkvepia optimizmo ir labai vangus euro zonos ekonomikos atsigavimas, kuris bet kuriuo momentu gali virsti nuosmikiu ir aptemdyti Lietuvos eksporto į šį regioną perspektyvą. Šiandien Lietuvos gamintojams, norint atsispirti neigiamoms išorės tendencijoms, kaip niekad svarbu išsiveržti iš užburto rato „Europos Sąjunga arba Rusija“ ir kiek įmanoma labiau diversifikuoti geografinę pardavimo struktūrą.

Šia prasme vargu ar reikėtų besąlygiškai pasikliauti vidaus rinka, kadangi jos būklė neretai tampriai koreliuoja su eksporto konjunktūros pokyčiais ir gali per trumpą laikotarpį vietoje „giedros“ virsti „apsiniaukusia“. Nors fundamentalūs veiksniai (užimtumo lygio, vidutinio darbo užmokesčio ir kitų pajamų didėjimas) yra vis dar palankūs vidaus paklausai stiprėti, lemiamas vaidmuo tenka psichologinei namų ūkių būsenai, kuri šiuo metu yra labai trapi tiek dėl artėjančio euro įvedimo, tiek dėl geopolitinės rizikos. Namų ūkiams nusprendus „užsukti varžtus“ ir mažesnę savo pajamų dalį skirti vartojimui, vidaus rinkos talpa sumažėtų ir lemtų perprodukciją, kuri savo ruožtu turėtų neigiamos įtakos ir užimtumo rodikliams.

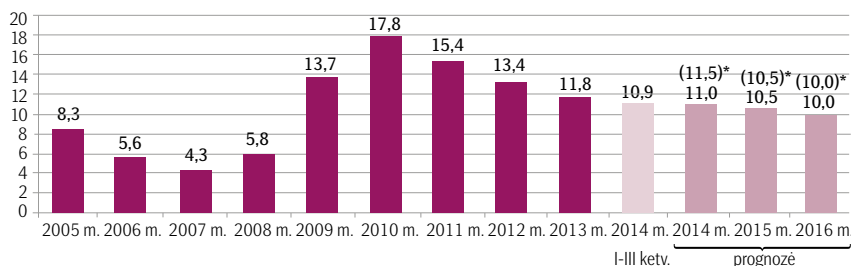
Kaip ir anksčiau, šalyje egzistuoja ryškūs struktūrinio nedarbo požymiai. Antai ilgalaikio nedarbo lygis trečiąjį 2014 m. ketvirtį sudarė 4,3 proc. ir per ketvirtį sumažėjo 0,7 proc. punkto, o per metus – 0,3 proc. punkto, t. y. keletą kartų mažiau nei vidutinis nedarbo lygis.

Kadangi tikėtina, kad paskutinį metų ketvirtį nedarbo lygis vėl išaugs, šių metų vidutinio (apskaičiuoto kaip keturių ketvirčių rodiklių vidurkis) nedarbo lygio prognozę sumažiname nežymiai – nuo 11,5 proc. iki 11,0 proc. (žr. 5 diagramą). Kol kas nematome pagrindo koreguoti ankstesniame „Lietuvos makroekonomikos apžvalgos“ numeryje skelbtų 2015 m. ir 2016 m. prognozių – atitinkamai 10,5 proc. ir 10 proc. Rusijos–Ukrainos krizės pasekmės Lietuvos darbo rinkai buvo ne itin skausmingos, tačiau labiausiai jos paveiktos transporto ir menkesniu mastu – apdirbamosios pramonės – įmonės gali neišsiversti be darbuotojų atleidimo.

Statistikos departamento paskelbtais duomenimis, **vidutinis darbo užmokestis** Lietuvoje prieš mokesčius trečiąjį 2014 m. ketvirtį sudarė 2405,5 Lt (696,7 euro) ir buvo 4,3 proc. didesnis negu atitinkamą 2013 m. ketvirtį. Labiausiai darbo užmokestis trečiąjį 2014 m. ketvirtį augo informacijos ir ryšių (9,6 proc.), žemės ūkio (8,2 proc.), viešojo valdymo (6,8 proc.) veiklose. Atsižvelgus į infliaciją, vidutinis atlygis augo 4,6 proc.

Vargu ar reikėtų besąlygiškai pasikliauti vidaus rinka, kadangi jos būklė neretai glaudžiai koreliuoja su eksporto konjunktūros pokyčiais ir gali smarkiai pablogėti per trumpą laikotarpį.

5 diagrama. Nedarbo lygis (tyrimo duomenimis, vidutinis, proc.)

* Skliausteliuose nurodyta ankstesnė SEB banko prognozė.

Beveik visas pasistūmėjimas vakarietišky atlyginimų link vyko ekonomikos pakilimo laikotarpiu 2004–2007 m., o krizės metu atotrūkis gilėjo.

Daugelio lietuvių galvose sukasi toks klausimas – gerai, eurą jau greit įvesime, o kada mūsų atlyginimai bus tokie kaip euro zonoje? Faktas tas, kad vidutinis darbo užmokestis Lietuvoje tebėra tarp pačių mažiausių Europos Sąjungoje, o įstojus į euro zoną bus pats kukliausias šiame valiutos bloke. Privataus sektoriaus atlyginimai Vokietijoje yra maždaug 5 kartus aukštesni negu mūsų šalyje. Viena vertus, Lietuvai stojant į ES 2004 m., šis atotrūkis siekė 8–9 kartus, tad tam tikras suartėjimas jau yra įvykęs. Nereikėtų pamiršti ir to, kad mūsų valstybėje šešėlinė atlyginimų dalis pastebimai didesnė negu Vakaruose, o lyginant statistinius rodiklius, atsižvelgiama tik į oficialius duomenis.

Kita vertus, beveik visas pasistūmėjimas vakarietišky atlyginimų link vyko ekonomikos pakilimo laikotarpiu 2004–2007 m., o krizės metu atotrūkis gilėjo. Šiuo metu Lietuvos atlyginimai juda Vakarų šalių lygio link vėžlio žingsniu. Tam, kad Lietuva pasiektų Vokietijos darbo užmokesčio lygį per 20 metų, atlyginimai Lietuvoje kasmet turėtų pakilti dešimtdaliu.

Kodėl darbo užmokesčio konvergencija po krizės tapo vangė, o atlyginimų augimas išlieka palyginti santūrus? Pirmą, Lietuvos įmonių atsargumas (kaip ir daugelio gyventojų) po krizės įstrigo aukštesniame lygyje. Tai pasireiškia ne tik darbo užmokesčio, bet ir investicijų srityje. Neretas įmonės vadovas, stokodamas tvirto įsitikinimo, jog bendrovės padėtis gerės, devynis kartus matuoja ir tik dešimtą kartą pakelia atlyginimus ar imasi investicinių projektų. Antra, žemesnis negu Vakaruose darbo užmokestis tebėra svarbus veiksnys pritraukiant užsienio investicijas ar užsakymus. Žemesnės atlyginimų sąnaudos vilioja užsienio bendroves steigti paslaugų centrus Lietuvoje ir lemia didesnį lietuviškų prekių konkurencingumą užsienio ir vietos rinkoje. Trečia, darbo našumo augimas pastaruosiu metu yra lėtas, tad žvelgiant per konkurencingumo prizmę, darbo užmokesčio didėjimas taip pat neturėtų būti veržlus.

Šiuo momentu įtampa darbo rinkoje nėra tokia didelė, kad atlyginimai šoktelėtų aukštyn. Bendras nedarbo lygis šalyje tebėra maždaug dvigubai didesnis negu ekonomikos pakilimo laikotarpiu. Nors darbo jėgos trūkumas kai kuriuose sektoriuose yra labai aktualus, tačiau ne visada darbo užmokesčio didinimas gali būti adekvatus atsakas į šią problemą. Pavyzdžiui, tais atvejais, kai trumpai pabuvus samdomo darbuotojo kailyje imami verslo liudijimai ir pradedama dirbti savarankiškai, darbo užmokestį reikėtų didinti drastiškai, kad būtų įmanoma sulaukyti beišeinančių darbuotojų. Palyginti su daugeliu Vakarų Europos valstybių, Lietuvoje profsąjungų įtaka silpna, tad darbdaviai gali laisviau stabdyti darbo užmokesčio didinimą.

Realus darbo užmokestis šiuo metu Lietuvoje kyla keturgubai sparčiau negu Vokietijoje, tačiau kelias iki suvienodėjimo dar yra ilgas.

Svarbu, kad atlyginimų suartėjimo procesas judėtų pirmyn, antraip viltys užgesinti emigracijos gaisrus bus bergėdžios. Realus darbo užmokestis šiuo metu Lietuvoje kyla keturgubai sparčiau negu Vokietijoje, tačiau kelias iki suvienodėjimo dar yra ilgas. Esant tokiems pat atlyginimams kaip Vakarų Europoje, labai tikėtina, jog gamybos įmonės apskritai negautų užsakymų iš užsienio ir tektų konkuruoti produkto kūrybos, didesnio efektyvumo ir pan. srityse. Reikėtų turėti omenyje ir tai, kad didesnis darbo užmokestis lemia aukštesnes paslaugų kainas – ar lietuviai būtų pasiryžę mokėti už kirpyklų ar odontologo paslaugas tiek, kiek Berlyne ar Paryžiuje?

Trečiojo 2014 m. ketvirčio vidutinio darbo užmokesčio pokytis patvirtino SEB banko šių metų prognozės pagrįstumą, todėl jos nusprendėme nekeisti – 4,5 proc. (žr. 1 priedo lentelę). Dar sudėtingesnė nei prieš keletą mėnesių makroekonominė aplinka verčia vėl mažinti ankstesniame „Lietuvos makroekonomikos apžvalgos“ leidinyje skelbtas vidutinio darbo užmokes-

čio 2015 m. ir 2016 m. pabaigoje prognozes – atitinkamai iki 4,2 proc. ir 4,8 proc. Čia įkalkuliuotas minimalios mėnesio algos padidinimas 2015 m. liepos 1 d. nuo 300 iki 325 eurų.

Paskolų portfelis Lietuvoje atkakliai nedidėja, o verslas ir namų ūkiai toliau žengia finansinio svarto mažinimo, t. y. įsipareigojimų minimizavimo keliu. Šiuo aspektu Europos Sąjungos šalių situacija iš esmės skiriasi nuo JAV, kur šis procesas jau beveik baigėsi. Įvairios šalies verslininkų apklausa rodo, kad, jeigu jiems pavyktų uždirbti daugiau pajamų, papildomas uždarbis būtų skirtas ne investicijoms įgyvendinti ar darbo užmokesčiui didinti, o anksčiau paimtoms paskoloms gražinti. Kadangi paskolų amortizacija (grąžinimas) ir toliau bus sparti, suaktyvėjęs naujų paskolų išdavimas negarantuos spartaus paskolų portfelio didėjimo.

Žinoma, toks elgesys kyla iš to, kad verslo įmonės nelaiko investicijų į gamybos plėtrą savo veiklos prioritetu. Stokojant prekių pardavimo garantijų tradicinėse rinkose, gamybos pajėgumų didinimas „į plotį“ lemtų neparduotos produkcijos atsargų didėjimą ir neefektyvų kapitalo panaudojimą. Egzistuoja viena kita maloni išimtis „plyno lauko“ investicijų srityje, tačiau išimtis tik patvirtina taisyklę... Šiek tiek labiau domimasi investicijomis į taikomų technologijų atnaujinimą, gamybos efektyvumo didinimą ir produkcijos kokybės gerinimą, siekiant pasirengti nuožmiai konkurencijai perpildytose analogiškoms prekėmis užsienio ir vidaus rinkose.

Ateinančiais metais pradėsime įsisavinti 2014–2020 m. finansinėje perspektyvoje Lietuvai numatytus Europos Sąjungos fondus, todėl turėtų išaugti skolintų pinigų poreikis kombinuoto finansavimo schemoms įgyvendinti. Kita naujovė – vadinamasis J.-C. Junckerio planas, pavadintas dabartinio Europos Komisijos vadovo garbei. Pagal jį daugiau kaip 300 mlrd. eurų investicijų per trejus metus bus skirti išjudinti sustingusią Europos ekonomiką, kurti naujas darbo vietas ir didinti konkurencingumą pasaulyje. Tiesiogiai Europos strateginių investicijų fondui bus skirta 21 mlrd. eurų. Ši pradinė injekcija turėtų išplėsti investicijų ratą iki 315 mlrd. eurų, iš kurių didžioji dalis bus privataus sektoriaus lėšos.

Įvertinant ne tokią džiaugsmingą ambicingų Europos Sąjungos sumanymų patirtį praeityje, pvz., *fiasko* pasibaigusią Lisabonos strategiją iki 2010 m., naujausią iniciatyvą reikėtų vertinti atsargiai. Kol kas neaišku, ar šią idėją entuziastingai palaikys privatūs investuotojai, kurių dalyvavimas yra svarbiausia jos įgyvendinimo prielaida. Be to, vargu J.-C. Junckerio planas lems staigų investicijų antplūdį, nes jis įsibėgės ne iš karto ir bus įdiegtas per keletą metų.

Deja, paskolų portfelio augimo perspektyva blėsta dėl sparčios paskolų amortizacijos ir vangaus verslo subjektų bei namų ūkių „apetito“ skolintis. Šis reiškinys užtruks ilgiau nei anksčiau tikėtasi ir neleis pasiekti paskolų portfelio proveržio nei 2014 m., nei 2015 m. Todėl sumažiname praėjusiame „Lietuvos makroekonomikos apžvalgos“ numeryje skelbtas paskolų portfelio didėjimo 2014 m., 2015 m. ir 2016 m. prognozes atitinkamai nuo 2,5 proc. iki 0 proc., nuo 3,0 proc. iki 1,0 proc. ir nuo 3,0 proc. iki 1,5 proc. (6 diagrama).

Indėlių augimo tempas pastaruoju metu atspindi grynųjų pinigų transformacijos į sąskaitų lėšas procesą. Analogiškas reiškinys pastebėtas visose eurą įsivedusiose šalyse, tik ne visur vienodu mastu. Lietuvoje grynųjų pinigų apyvartoje kiekis ėmė absoliučiai mažėti kas mėnesį nuo praėjusių metų pabaigos. 2013 m. gruodžio mėn. grynųjų pinigų apyvartoje buvo 11,885 mlrd. Lt, o šių metų spalio mėn. – 8,785 mlrd. Lt, t. y. šis pinigų junginio elementas per 10 mėnesių sumažėjo net 26 proc. Tuo tarpu platesnysis pinigų junginys P1, apimantis ir

Paskolų portfelis Lietuvoje atkakliai nedidėja, o verslas ir namų ūkiai toliau žengia finansinio svarto mažinimo keliu.

Kol kas neaišku, ar J.-C. Junckerio planą entuziastingai palaikys privatūs investuotojai, kurių dalyvavimas yra svarbiausia jo įgyvendinimo prielaida.

Bankai turėjo gana ribotas galimybes efektyviai įdarbinti didėjančią indėlių apimtį, todėl aktyviai naudojami visomis prienamomis perteklinio likvidumo valdymo priemonėmis.

bankuose laikomus vienadienius indėlius litais ir užsienio valiutomis, apžvelgiamuoju laikotarpiu išaugo – nuo 39,783 mlrd. Lt 2013 m. gruodžio mėn. iki 40,558 mlrd. Lt 2014 m. spalio mėn., arba 1,9 proc.

Bankai turėjo gana ribotas galimybes efektyviai įdarbinti didėjančią indėlių apimtį, todėl aktyviai naudojami visomis prienamomis perteklinio likvidumo valdymo priemonėmis. Viena iš jų – nuo šių metų gegužės mėnesio Lietuvos banko organizuojami terminuotųjų indėlių aukcionai. Tiesa, nuo rugsėjo vidurio jų pobūdis pasikeitė – indėlio trukmė buvo pailginta nuo 7 iki 28 dienų, vėliau pasiūlyti ir dar ilgesni terminai (41, 56, 77 dienos), tačiau aukcionuose gaunamų pasiūlymų suma sumažėjo nuo įprastų 2,5 mlrd. Lt iki ketetą kartų mažesnio dydžio, o gruodžio 2 d. aukcione negauta nė viena paraiška. Vidutinė svertinė patenkintų paraiškų palūkanų norma nuo vidurvasario svyruoja 0,01–0,06 proc. ribose, t.y. kredito įstaigos už lėšų laikymą centriniame banke gauna simbolinio dydžio kompensaciją.

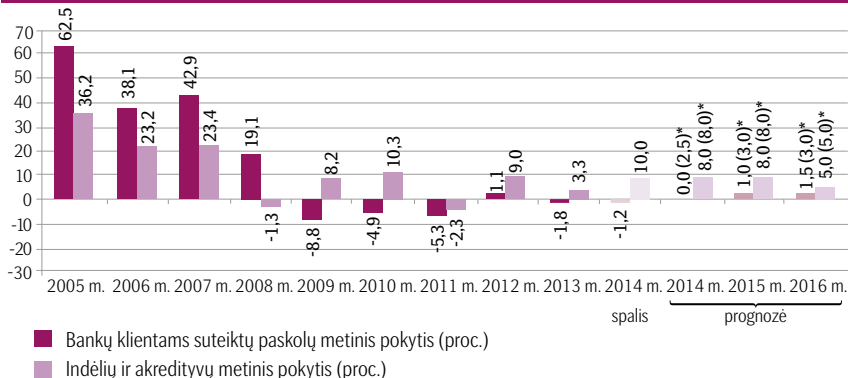
Šiuo metu nėra pagrindo koreguoti praėjusiame „Lietuvos makroekonomikos apžvalgos“ numeryje skelbtų indėlių apimties didėjimo 2014 m., 2015 m. ir 2016 m. prognozių – atitinkamai 8,0 proc., 8,0 proc. ir 5,0 proc. (žr. 6 diagramą), nors jos vis dar atrodo gana drąsios, ypač kitais metais. Kad ir kaip būtų, toliau susidursime su jau senokai egzistuojančiu aplenkiančio paskolas indėlių portfelio augimo reiškiniu, kuris nuosekliai mažins paskolų ir indėlių santykį šalies bankininkystėje.

Palūkanų normų srityje vyravo tos pačios tendencijos kaip ir šių metų pradžioje bei viduryje. Rugsėjo 4 d. Europos centrinio banko sprendimu pagrindinė refinansavimo palūkanų norma ir palūkanos už komercinių bankų centriniame banke laikomus indėlius dar kartą apkarpytos iki atitinkamai 0,05 proc. ir minus 0,2 proc.

Pranašaujama, kad 2015–2016 m. nebebus jokios ECB palūkanų normų korekcijos, todėl euro palūkanų normų spraga, palyginti su JAV dolerio palūkanomis, laikotarpio pabaigoje išaugs iki 220 bazinių punktų.

Beveik visi specialistai sutinka, kad tolesnio palūkanų normų mažinimo erdvė yra minimali, todėl dabar dėmesys krypta į kiekybinio atskiedimo programą, kuri pradėta įgyvendinti šių metų rudenį ir 2015 m. įgis dar platesnį užmojį. Tikėtina, kad į pirktinų vertybinių popierių sąrašą ECB įtrauks ir privačių bendrovių skolos vertybinius popierius, tačiau jų apimtis yra akivaizdžiai nepakankama centrinio banko norui smarkiai „išpūsti“ savo balansą. 2014 m. lapkričio 25 d. SEB *Nordic Outlook* leidinyje prognozuojama, kad pirmąjį ateinančių metų ketvirtį ECB į kiekybinio atskiedimo programą įtrauks ir vyriausybės skolos vertybinius popierius. Tai leistų jam padidinti savo balansą maždaug 1 trln. eurų.

6 diagrama. Indėlių ir paskolų plėtros tempai

* Skliausteliuose nurodyta ankstesnė SEB banko prognozė.

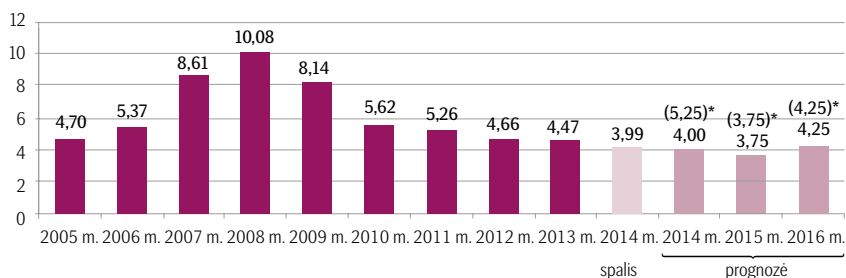
Be to, pranašaujama, kad 2015–2016 m. nebebus jokios bazinių palūkanų normų korekcijos, todėl euro palūkanų normų spraga, palyginti su JAV dolerio palūkanomis, laikotarpio pabaigoje išaugs iki 220 bazinių punktų. Priminsime, kad per pastaruosius porą dešimtmečių didžiausia palūkanų normų spraga – 250 bazinių punktų – buvo pasiekta 2000 m. ir 2006 m. Šis atotrūkis be kita ko skatins tolesnį dolerio kurso kilimą euro atžvilgiu.

Tuo tarpu netrukus į euro zoną ketinančioje įsilieti Lietuvos tarpbankinėje rinkoje nieko nauja. Pavyzdžiui, vienos nakties VILIBOR palūkanų norma 2014 m. rugsėjo 1 d. buvo 0,10 proc., spalio 1 d. – 0,08 proc., lapkričio 3 d. – 0,08 proc. ir gruodžio 1 d. – 0,08 proc. Analogiškos ir ilgesnės trukmės VILIBOR palūkanų normų tendencijos – 6 mėn. trukmės VILIBOR anksčiau minėtomis dienomis sudarė atitinkamai 0,38 proc., 0,28 proc., 0,27 proc. ir 0,27 proc., vienerių metų – 0,55 proc., 0,43 proc., 0,43 proc. ir 0,42 proc. Didžiausios įtakos čia turėjo ECB rugsėjo mėnesio sprendimas sumažinti bazines palūkanų normas 10 bazinių punktų.

Vidutinė bankų suteiktų paskolų klientams nacionaline valiuta palūkanų norma apžvelgiamuoju laikotarpiu sumažėjo iki precedento neturinčio lygio, tuo tarpu palūkanų norma eurais – kur kas nuosaikiau. Antai paskolų litais palūkanų norma 2014 m. liepos mėn. sudarė 5,21 proc., rugpjūčio mėn. – 5,17 proc., rugsėjo mėn. – 4,19 proc. ir spalio mėn. – 3,99 proc. Paskolų eurais palūkanų norma atitinkamais mėnesiais buvo 3,31 proc., 3,11 proc., 2,73 proc. ir 3,11 proc. Palūkanų normų litais ir eurais skirtumas liepą buvo 1,9, rugpjūtį – 2,06, rugsėjį – 1,46, spalį – tik 0,88 proc. punkto.

Atrodo, kad paskolų klientams palūkanų normų nacionaline valiuta ir eurais konvergencija veiasi iš esmės jau įvykusį tarpbankinių palūkanų normų suvienodėjimą. Šiam procesui vykstant sparčiau nei anksčiau tikėjomės, dar kartą sumažinome paskolų palūkanų normų litais 2014 m. pabaigoje prognozę iki 4,00 proc. (žr. 7 diagramą). Prognozuojamų 2015 m. ir 2016 m. pabaigoje rodiklių nekeitėme – atitinkamai 3,75 proc. ir 4,25 proc.

7 diagrama. Vidutinė paskolų litais palūkanų norma (metų pabaigoje, proc.)

* Skliausteliuose nurodyta ankstesnė SEB banko prognozė.

Lietuvos regionai: panašesni, bet vis dar labai skirtingi

Artėjantys savivaldybių rinkimai – tinkama proga prisiminti tolygios regionų plėtros klausimą. Dar prieš gerą dešimtmetį („Lietuvos makroekonomikos apžvalgoje“ nr. 1, 9 ir 16) rašėme apie tai, kad Lietuvoje akivaizdžiai pasireiškia ekonominis „sostinės sindromas“, o periferijos apskritys pagal daugelį rodiklių atsilieka. Per šį laikotarpį regioniniai pokyčiai vyko abiem kryptimis. Viena vertus, Vilniaus apskrities sukuriama pridėtinė vertė įgijo dar didesnį svorį. Kita vertus, nuo 2007 m. mažėjo gyvenimo lygio ir darbo užmokesčio, o po krizės – ir materialinių investicijų nelygybė.

Pagal pridėtinės vertės sukūrimą Lietuvos apskrityse, Vilniaus regiono dominavimas per pastarąjį dešimtmetį neišnyko, o dar labiau sustiprėjo. Jei 2000 m. Vilniaus apskrityje buvo sukurta 33,7 proc. viso šalies BVP, tai 2013 m. – 39,2 proc. Be Vilniaus apskrities per šį laikotarpį padidėjo Kauno apskrityje sukurto BVP dalis, o visose kitose apskrityse – susitraukė, daugiausiai – Panevėžio ir Utenos regionuose.

Sostinės regiono sukuriama pridėtinės vertės svoris didėjo – tai lėmė ir gyventojų dalies augimas.

Viena iš priežasčių, kodėl Vilniaus apskrities vaidmuo stiprėjo, buvo gyventojų dalies bendrame šalies skaičiuje didėjimas. Sostinės regionas buvo vienintelis, kuriame gyventojų dalis apčiuopiamai ūgtelėjo nuo 24,4 proc. visų Lietuvos gyventojų 2000 m. iki 27,4 proc. 2013 m. ir šis padidėjimas natūraliai kilstelėjo sukuriama BVP dalį. Per šį laikotarpį šiek tiek išaugo Klaipėdos apskrities gyventojų dalis (0,1 proc. punkto), o visų kitų regionų, ypač Šiaulių, Panevėžio ir Utenos apskričių, dalis traukėsi. Taigi vidinė šalies migracija vyko sostinės link, įsukdama užburtą ekonominį–demografinį ratą. Viena vertus, daugiau gyventojų į Vilniaus regioną atvyksta tikėdamiesi geresnio gyvenimo ar lengviau rasti darbą. Kita vertus, aktyvi ekonominė veikla lemia didesnę darbuotojų paklausą ir darbdavių siekį pritraukti darbo galvų ir rankų. Be to, Vilniaus apskritis santykinai mažiausiai nukentėjo nuo tarptautinės emigracijos, 2004–2013 m. dėl šios priežasties netekusi 6,8 proc. gyventojų (vidutinis šalies praradimas sudarė 9,8 proc.).

Gyventojų skaičiaus pokyčiai iš dalies paaiškina ir tai, kodėl Panevėžio bei Utenos apskritys buvo labiau nustumtos į šalį, kadangi šių regionų gyventojų dalis smuko apčiuopiamai (po 0,5 proc. punkto). Iš kitos pusės, šiose apskrityse įtakos turėjo ir struktūriniai veiksniai: gamybos perkėlimas į kitas šalis, smukusi sunkiosios pramonės gaminių paklausa krizės laikotarpiu, Utenos apskrityje – Ignalinos atominės elektrinės uždarymas, Panevėžyje – *Ekrano* gamyklos žlugimas.

Vis dėlto pagal pragyvenimo lygį, o ne pagal BVP struktūrą, Vilniaus regiono padėtis 2013 m. buvo beveik tokia pat kaip 2004 m. (žr. 8 diagramą). Sostinės atsiplėšimas nuo šalies vidurkio didėjo ekonomikos perkaitimo laikotarpiu, tačiau po krizės mažėjo. Iš kitos pusės, gyvenimo lygis pastebimai didėjo ten, kur jis ir taip buvo pakankamai aukštas, t. y. didžiųjų miestų – Klaipėdos ir Kauno – regionuose, o apskričių-vidutinių padėtis gerėjo lėčiau. Naujausiais Statistikos departamento duomenimis, Vilniaus apskrities BVP vienam gyventojui 2013 m. sudarė 143,7 proc. šalies vidurkio, Klaipėdos – 107,3 proc., Kauno – 98,7 proc., Telšių – 78,7 proc. Kitų regionų BVP vienam gyventojui neviršijo 75 proc. vidutinio šalies lygio, o mažiausias jis buvo Tauragės apskrityje – tik 56,9 proc.

Dar vienas rodiklis, atspindintis šalies regionų ekonominį netolygumą, yra turtingiausios (Vilniaus) ir neturtingiausios (Tauragės) apskričių gyvenimo lygio santykis. Kaip matyti iš 8 diagramos, pagal šį rodiklį Lietuvos regionų padėtis buvo netolygiausia ekonomikos perkaitimo laikotarpiu (2005–2007 m.), tuo tarpu po krizės atotrūkis sumažėjo ir 2011–2013 m. buvo beveik toks pat, kaip 2000–2001 m., t. y. maždaug 2,5 karto. Taigi ekonomikos bumo laikotarpis Lietuvoje buvo netvarus ir netolygus regionų plėtros prasme, o pokriziniu laikotarpiu šalies ekonomika atsigavo panašiu tempu.

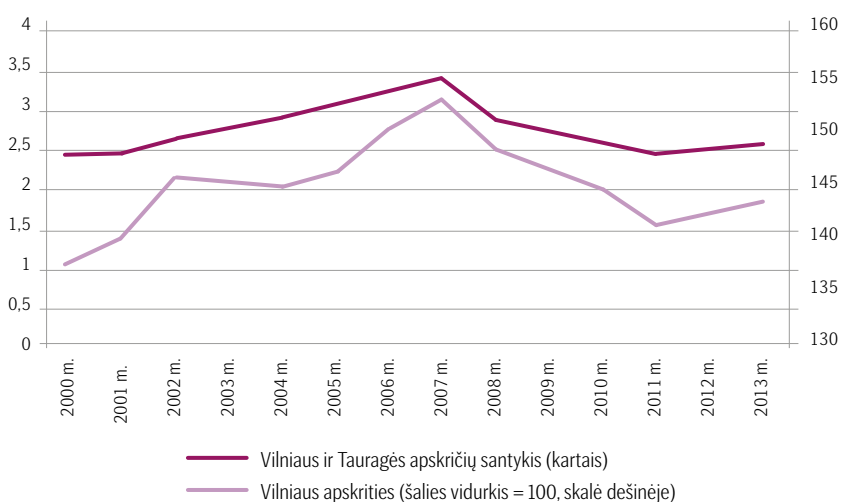
Palyginti su kitomis Europos Sąjungos šalimis, Vilniaus „išsišokimas“ pagal gyvenimo lygį nėra itin agresyvus, tačiau nėra ir labai menkas (žr. 9 diagramą). Įdomu tai, kad trijose ES valstybėse sostinės regiono BVP vienam gyventojui buvo mažesnis negu šalies vidurkis (Vokietijoje, Čekijoje ir Kroatijoje). Apskritai Vokietija yra įdomus regioninės plėtros atvejis. Sostinė šioje šalyje nedominuoja ir dėl istorinių priežasčių, tačiau analizuojant smulkesnius Vokietijos regionus, prilygstančius maždaug Lietuvos apskritims, matyti, kad turtingi regionai yra išsidėstę visoje šalies teritorijoje ir nėra koncentruoti vienoje vietoje. Turtingiausi Vokietijos rajonai yra tie, kuriuose telkiasi automobilių, chemijos, elektronikos pramonės stambiosios įmonės. Nors atotrūkis tarp labiausiai pasiturinčių ir neturtingiausių regionų gyvenimo lygio Vokietijoje yra didelis (7,5 karto), tačiau platus geografinis „turtingųjų taškų“ išsidėstymas yra svarbus šalies gerovės veiksnys. Turtingumu sostinę lenkiantis regionas ir Čekijoje pasižymi stambių gamybos kompanijų koncentracija, o Kroatijoje – turizmo bei transporto sektoriaus svarba.

Dar kitokia yra Skandinavijos regioninės gerovės situacija, kuri pasižymi mažų regionų išsibarstymu apie šalies vidurkį, o ne visoje šalyje paplitusiais „turtingaisiais taškais“, kaip kad Vokietijoje. Pavyzdžiui, Švedijoje BVP vienam gyventojui skirtinguose regionuose sudaro nuo 78 proc. iki 138 proc., Suomijoje – nuo 72 proc. iki 132 proc., Danijoje – nuo 66 proc. iki 142 proc. šalies vidurkio. Palyginimui – Vokietijoje tas pat rodiklis svyruoja nuo 46 proc. iki 341 proc., Lietuvoje nuo 56 proc. iki 143 proc. Apskritai, vertinant skirtingas ES šalis pagal gyvenimo lygį ir jo regioninius netolygumus, išryškėja tiesioginė priklausomybė tarp šalies gyvenimo lygio ir regioninių netolygumų. Tad vienas iš vaistų apskričių atotrūkiui gydyti ilguoju laikotarpiu yra elementarus bendras šalies ekonomikos augimas, kuris ilgai skatina tolygesnę pramonės ir paslaugų pasiskirstymą šalyje bei vidinę migraciją iš didžiųjų miestų į atokesnius regionus.

Ekonomikos bumo laikotarpis Lietuvoje buvo netvarus ir netolygus regionų plėtros prasme, o pokriziniu laikotarpiu šalies ekonomika atsigavo panašiu tempu.

Palyginti su kitų Europos Sąjungos šalių situacija, Vilniaus „išsišokimas“ pagal gyvenimo lygį nėra itin agresyvus, tačiau nėra ir menkas.

8 diagrama. BVP vienam gyventojui

Labiausiai regionuose skyrėsi išgaunamosios pramonės, finansų, informacijos ir ryšių, profesinių paslaugų bei transporto ir saugojimo sektoriaus atlyginimai.

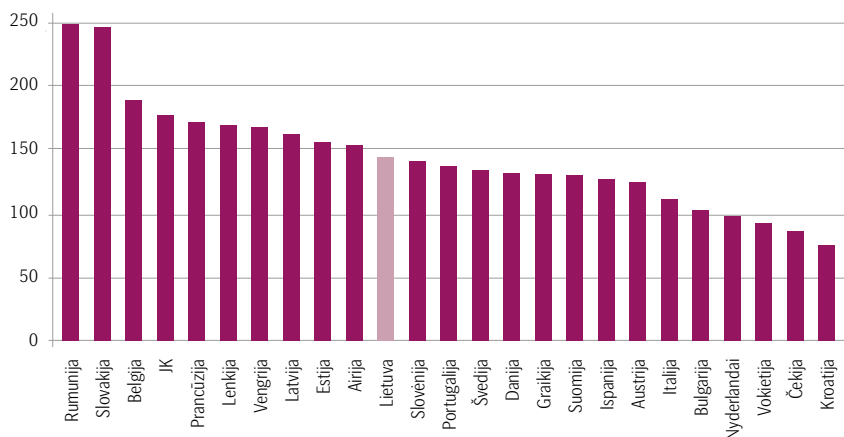
Vidutinio darbo užmokesčio netolygumai apskrityse yra mažesni negu gyvenimo lygio skirtumai (žr. 10 diagramą) – Vilniaus apskrities atlyginimai 2013 m. sudarė 113,4 proc. šalies vidurkio, o Tauragės – 78,4 proc. Be to, 2007–2013 m. darbo užmokesčio skirtumai šiek tiek sumažėjo. Antai 2007 m. Vilniaus apskrities darbo užmokestis buvo 115,4 proc. šalies vidurkio, o Tauragės – 73,9 proc. Per minėtą laikotarpį, palyginti su šalies vidurkiu, labiausiai sumažėjo Telšių ir Utenos apskričių darbo užmokestis, o labiausiai išaugo – Tauragės ir Marijampolės, kur algos buvo mažiausios. Taigi šių apskričių darbuotojų užmokestis geriau atsispyrė krizės poveikiui negu šalies vidurkis. Tikėtina, jog tam įtakos turėjo ir minimalios mėnesinės algos padidinimas – MMA proporcija yra didesnė mažiau pasiturinčiose apskrityse. Mažiausiai išsibarstęs šalies mastu buvo vandens tiekimo, švietimo, žemės ūkio, sveikatos priežiūros, viešojo valdymo ir statybos veiklų darbo užmokestis. Labiausiai skyrėsi išgaunamosios pramonės, finansinės ir draudimo veiklos, informacijos ir ryšių (Vilniaus apskrities darbo užmokestis buvo maždaug 3 kartus didesnis negu mažiausiai uždirbančios apskrities), profesinių paslaugų bei transporto ir saugojimo sektoriaus atlyginimai.

Vilniaus apskrityje šalies vidurkį viršijo beveik visų sektorių darbo užmokestis, išskyrus išgaunamosios pramonės įmones. Didžiausias atlyginimų sostinėje atotrūkis 2013 m. užfiksuotas nekilnojamojo turto operacijų (20,2 proc.), kitos aptarnavimo veiklos (17,4 proc.), pramogų (14,6 proc.) ir energetikos (14,2 proc.), profesinių paslaugų ir apgyvendinimo bei maitinimo (po 12,1 proc.) sektoriuose, o apdirbamosios gamybos atlyginimų „išsišokimas“ buvo menkesnis – 8,5 proc. Taigi Vilniaus regionas pasižymi visų pirma aukštesniu paslaugų sektoriaus darbo užmokesčiu.

Investuojantiems į gamybą pagal darbo užmokestį patraukliausios išlieka Tauragės, Utenos, Šiaulių, Alytaus ir Marijampolės apskritys.

Klaipėdos apskritis išsiskyrė aukščiausiu šalyje vidutiniu atlyginimu išgaunamosios pramonės (30,9 proc.), transporto ir saugojimo (22,9 proc.) ir administracinės bei aptarnavimo veiklos (14,5 proc.) srityse. Kauno apskrityje aukščiausiai nuo šalies vidurkio atsispyrė prekybininkų (9,1 proc.), Marijampolės apskrityje – žemės ūkio (10,1 proc.), Alytaus – apgyvendinimo ir maitinimo (18,9 proc.), Panevėžio – statybos (3,3 proc.), Telšių – apdirbamosios pramonės (17,0 proc.) algos. Ieškantiems geriausios vietos Lietuvoje investicijoms į gamybą, pagal darbo užmokestį patraukliausios išlieka Tauragės (25,6 proc. žemiau vidurkio), Utenos (18,1 proc.), Šiaulių (13,9 proc.), Alytaus, Marijampolės ir Panevėžio (po maždaug 11 proc.) apskritys.

9 diagrama. Sostinės regiono BVP vienam gyventojui (šalies vidurkis = 100)

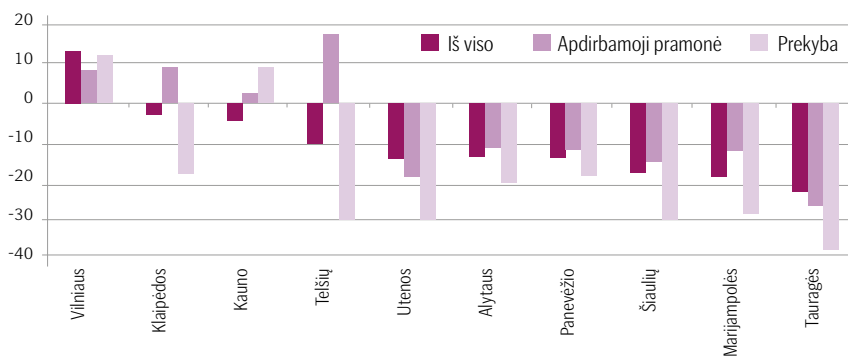
Bene skaudžiausias atotrūkis tarp apskričių fiksuojamas nedarbo srityje. Viena vertus, naujausiais Lietuvos darbo biržos duomenimis, skirtumai yra didžiuliai – Vilniaus apskrities registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis 2014 m. gruodžio 1 d. buvo 7,1 proc., o Alytaus apskrityje – beveik dvigubai didesnis – 13,0 proc. Kita vertus, darbo neturėjimas yra vienas didžiausių emigracijos rizikos veiksnių, kuris kelia pavojų dar labiau nustekenti ir taip ekonomiškai mažiau pajėgius regionus.

Investicijų skirtumai tarp apskričių kur didesni negu darbo užmokesčio srityje (žr. 11 diagramą). Materialinės investicijos vienam gyventojui Vilniaus apskrityje 2013 m. sudarė 138,1 proc. šalies vidurkio, o Tauragės – 44,4 proc., tad skirtumas tarp regionų, kuriuose investuota daugiausiai ir mažiausiai, sudarė 3,1 karto. Mažesnj darbo užmokesčio atotrūkj lemia ir jo „grindų“, t. y. MMA egzistavimas, tačiau akivaizdu, kad gyvenimo lygio skirtumus tarp apskričių lemia visų pirma kapitalo, o ne darbo veiksnių skirtumai. Tad lemiamą tolygios regionų plėtros kovą vyksta būtent investicijų, o ne darbo rinkos fronte. Gera žinia galėtų būti nebent tai, kad prieš krizę šis skirtumas sudarė maždaug 5 kartus, tad investicijos pamažu išsibarsto plačiau, tačiau vis dar labai nevienodai.

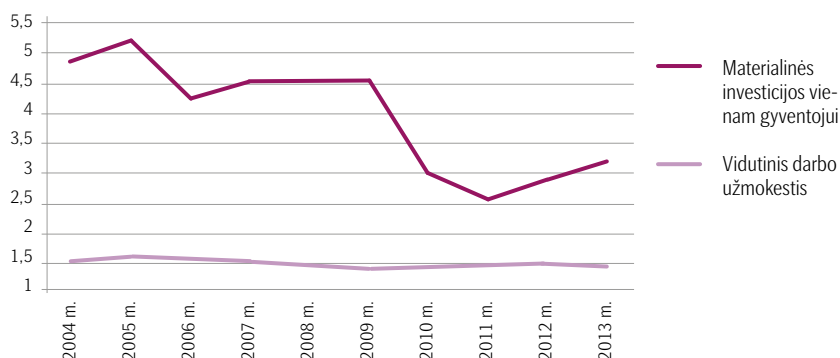
Tiesioginių užsienio investicijų (TUI) srityje atotrūkis dar didesnis. 2013 m. pabaigoje vienam Vilniaus apskrities gyventojui teko 37,3 tūkst. Lt TUI, o Tauragės – 551 Lt, t. y. skirtumas buvo 68 kartai. Sostinės regione buvo sukaupta 68,7 proc. visų šalies TUI, tad akivaizdu, jog užsienio investuotojai aplenkia atokesnes šalies vietas. Padėtį šiek tiek pataiso specialiųjų ekonominių zonų egzistavimas, vis dėlto jos taip pat įsteigtos arčiau didžiųjų miestų ir pačios neturtingiausios apskritys vis dar nepatraukia investuotojų dėmesio.

Gyvenimo lygio skirtumus tarp apskričių lemia visų pirma kapitalo atotrūkis – labiausiai regioninius skirtumus mažintų investicijų pritraukimas.

10 diagrama. Vidutinio darbo užmokesčio atotrūkis nuo šalies vidurkio 2013 m. (proc.)

11 diagrama. Didžiausio ir mažiausio apskričių rodiklio skirtumas (kartais)

Ar gryniesi pinigai laikytini atgyvena?

Laukiant euro įvedimo, daug dėmesio skiriama, kad gyventojai būtų susipažinę su tuo, kaip atrodo eurų banknotai ir monetos. Nors euro įvedimas sumažina grynujų pinigų kiekį ekonomikoje, tačiau daugelyje šalių – tik trumpam laikotarpiui. Kita vertus, yra šalių, kuriose, net ir neįvedus euro, grynujų pinigų dalis, palyginti su negrynaisiais pinigais, nuolat mažėja. Įdomu, kodėl dvidešimt pirmame amžiuje, į kurį įžengėme su pažangiomis skaitmeninėmis technologijomis, popieriniai ir metaliniai pinigai netapo atgyvena?

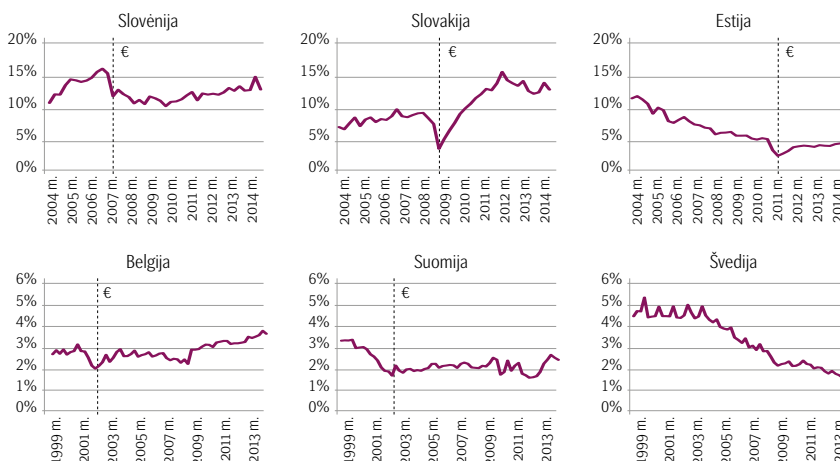
Euro įvedimas sumažina santykinę grynujų pinigų dalį: iki tol grynaisiais nacionaline valiuta laikytos lėšos nešamos į kredito įstaigas tam, kad būtų galima jas pigiai ir patogiai paversti į eurus.

Grynujų pinigų kiekis ekonomikoje gali būti matuojamas įvairiais būdais. Vienas iš jų – palyginti grynujų pinigų kiekį su negrynųjų (esančių finansų institucijų indėlių sąskaitose). Analizuojant situaciją Europos Sąjungos šalyse nuo šio šimtmečio pradžios, matyti, kad euro įvedimas sumažina santykinę grynujų pinigų dalį. Elgesio modelis nesudėtingas – veikiausiai iki tol grynaisiais nacionaline valiuta laikytos lėšos nešamos į bankus ir kitas kredito įstaigas tam, kad būtų galima jas pigiai ir patogiai paversti į eurus. Tokia tendencija buvo pastebima daugelyje šalių, anksčiau įsivedusių eurą (žr. 12 diagramą).

Tačiau, kaip matyti 12 diagramoje, neretai grynujų ir negrynųjų pinigų kiekio santykis vėliau vėl sugrįžta į lygį, panašų į prieš tai buvusį (Slovėnijoje, Estijoje, Belgijoje) arba net smarkiai išauga (Slovakijoje). Kita vertus, grynujų pinigų dalies sumažėjimas arba padidėjimas gali ir nepriklausyti nuo euro įvedimo. Pavyzdžiui, Švedijoje, kuri nėra euro zonos narė grynujų pinigų dalis nuosekliai mažėja ir be euro įvedimo, o Belgijoje – grynujų pinigų dalis pradėjo didėti praėjus maždaug septyneriems metams po euro įvedimo.

Lietuvoje galime stebėti nuoseklų grynujų pinigų dalies mažėjimą nuo 2000 m. su tam tikrais pertrūkiais, kuriuos galima susieti su bankų sektoriaus bėdomis (2009 m. Latvijos *Parex* banko; 2011 m. pabaigoje – banko *Snoras*; 2013 m. Ūkio banko), lemiančiomis nerimą ir išaugusį visuomenės nepasitikėjimą

12 diagrama. Grynujų pinigų ir indėlių santykis įvairiose Europos Sąjungos šalyse

bankais. Nuo šių metų pradžios grynųjų pinigų ir indėlių santykis Lietuvoje nuosekliai mažėjo: kaip ir kitose šalyse, gyventojai ir verslas rengėsi euro įvedimui (žr. 13 diagramą).

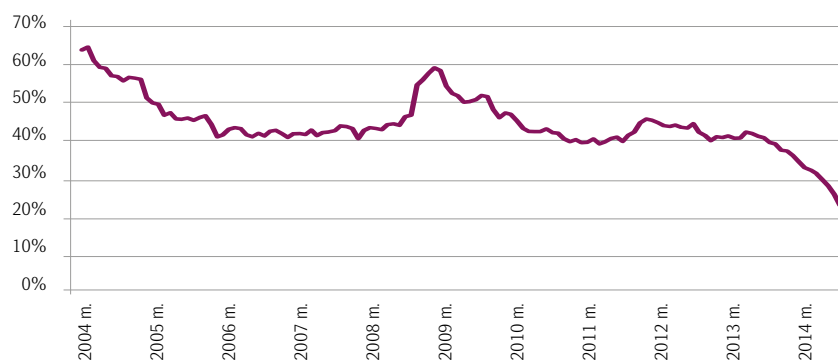
Vis dėlto, priešingai, negu būtų galima tikėtis, visuomenė dar toli gražu netrakuoja grynųjų pinigų kaip atgyvenos. Lyginant nominalaus BVP ir grynųjų pinigų kiekio augimą matyti, kad daugelyje Europos Sąjungos šalių grynųjų pinigų kiekis auga sparčiau negu BVP (žinoma, išskyrus tuos trumpus epizodus prieš pat įvedant eurą). Tendencijos Švedijoje – labiau išimtis negu taisyklė (žr. 14 diagramą).

Teoriniu požiūriu, pinigus naudojame kaip turto kaupimo arba saugojimo priemonę ir kaip atsiskaitymo priemonę. Iš turimos statistikos negalima pasakyti, kuriai pinigų funkcijai svarbesni gryniesi pinigai Lietuvoje. Galima mėginti atsakyti į šį klausimą, analizuojant, kokie pinigai – didelio ar mažo nominalo turi didesnę paklausą. Mūsų nuomone, stambių kupiūrų banknotai dažniau naudojami kaip kaupimo, o ne kaip atsiskaitymo priemonė. Lietuvos banko statistika rodo, kad grynųjų pinigų didžiausio nominalo – 200 Lt ir 500 Lt – banknotais vertė nuo 2011 m. iki dabar sudarė vidutiniškai 73 proc. visų grynųjų pinigų bet kokio nominalo banknotais vertės (žr. 15 diagramą). Vadinasi, galima iškelti hipotezę, kad mūsų šalyje gryniesi pinigai dažnai naudojami ne tik kaip atsiskaitymo, bet ir kaip turto saugojimo priemonė. Iki pat 2014 m. didelio nominalo banknotų dalis (vadinasi, ir paklausa) augo, tuo tarpu šių metų antroje pusėje pradėjo mažėti. Grynaisiais pinigais laikytos santaupos verčiamos pinigais bankų sąskaitose (dėl to didėja negrynųjų pinigų dalis) arba litai iškeičiami į eurus, kurie vėl laikomi grynaisiais pinigais.

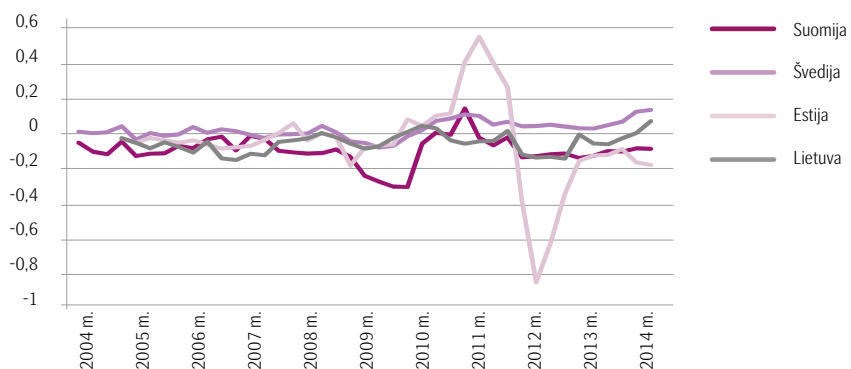
Kodėl žmonės visgi neatsisako grynųjų pinigų? Be jau anksčiau minėto nepasitikėjimo bankais, svarbūs ir kiti veiksniai. Gryniesi pinigai vertinami dėl jų teikiamo anonimiškumo: atsiskaitant grynaisiais pinigais, pinigų mokėtojo asmenybė, labiau tikėtina, išliks nežinoma. Tai žmonėms gali būti svarbu dėl įvairių priežasčių, tarp kurių galima įvardinti ir norą užmaskuoti nelegalią veiklą bei nelegaliai įgytą turtą, ir nuslėpti tikrąjį pajamų dydį bei išvengti mokesčių (arba neprarasti lengvatų). Kartais būna reikšmingi ir kiti motyvai – noras likti nežinomam, perkant kokias nors visuomenės netoleruojamas, „gėdingas“ prekes ir paslaugas. Kartais mėginama išsaugoti anonimiškumą atsiskaitant ir negrynaisiais pinigais, tačiau šiuo atveju galimybės yra labai ribotos. Žinoma, technologijų pažanga nestovi vietoje ir kalbama, kad galbūt kada nors gryniesi pinigai praras šį privalumą (jei kada nors bus galima, pavyzdžiui, pagal DNR pėdsakus nustatyti, kieno rankose pabuvojo pinigai).

Kitas svarbus grynųjų pinigų populiarumo veiksnys – įsivaizduojamas jų naudojimo pigumas. Neretai žmonės susidaro klaidingą nuomonę, kad gryniesi pinigai yra pigesnė atsiskaitymo priemonė negu negryniesi. Taip yra dėl to, kad atsiskaitydamas grynaisiais pinigais žmogus nemato (nejaučia) grynųjų pinigų tvarkymo sąnaudų (pinigų spausdinimo, transportavimo, saugojimo ir pan.), tačiau šios sąnaudos niekur nedingsta ir vienaip ar kitaip jas padengiame mes visi. Tai yra savotiška viešoji gėrybė, kurios sukūrimo sąnaudų neįmanoma išskirstyti konkrečioms mokėtojoms ar pinigų gavėjams. Tuo tarpu atsiskaitymo elektroninėmis priemonėmis atveju pinigų mokėtojas arba pinigų gavėjas privalo asmeniškai padengti savo operacijų sąnaudas. Antai yra nustatyta, kad negrynųjų pinigų operacijų sąnaudos bankams sudaro 1/3–1/2 grynųjų pinigų operacijų sąnaudų. Todėl, jei lemiamas dalykas būtų tik sąnaudos, visi mokėjimai veikiausiai vyktų negrynaisiais pinigais.

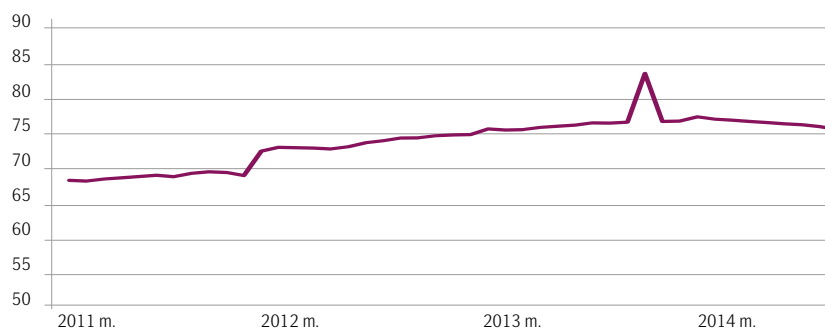
13 diagrama. Grynujų pinigų ir indėlių santykis Lietuvoje 2004–2014 m.

14 diagrama. BVP metinio augimo ir grynujų pinigų kiekio metinio augimo skirtumas (proc. punktais)

15 diagrama. Grynujų pinigų 200 Lt ir 500 Lt nominalo banknotais vertės dalis, palyginti su visų nominalų banknotų verte (proc.)

Dar vienas veiksnys, ypač susijęs su grynųjų pinigų naudojimu atsiskaitymams – įpročių nulemtas patogumas. Nustatyta, kad pripratimas prie naujo mokėjimo būdo trunka maždaug dešimt metų. Siekiant, kad žmonės priprastų prie naujos mokėjimo priemonės, reikalingos trys sąlygos: pirma, pirkėjai ir pardavėjai turėtų pamatyti, kuo negrynjieji pinigai yra pranašesni už grynuosius (bent jau atliekant kai kuriuos sandorius); antra, mokėjimo paslaugų teikėjai turėtų užtikrinti, kad dauguma (kritinė masė) pirkėjų ir pardavėjų patiktų šia nauda; trečia, turėtų būti garantuotas mokėjimų saugumas. Pastebėta, kad naujiems mokėjimo būdams yra imlesni jaunesni žmonės, kurie neturi susiformavusio įpročio mokėti tik grynaisiais, bei tie asmenys, kurie gauna didesnes pajamas ir labiau vertina galimybę sutaupyti laiko, atsiskaitydami negrynaisiais pinigais.

Taigi, nors grynųjų pinigų dalis mažėja ir dėl ilgalaikių veiksnių, ir dėl euro įvedimo, veikiausiai grynjieji pinigai dar ilgai neišnyks nei kaip santaupų laikymo, nei kaip mokėjimų priemonė. Grynųjų pinigų teikiamo anonimiškumo, negrynjieji pinigai negali užtikrinti. Pastaruoju metu susiklosčiusios mažos palūkanų normos už terminuotus ir vienadienius indėlius taip pat neskatina grynaisiais pinigais laikomų santaupų versti pinigais bankų sąskaitose. Tiesa, remiantis anksčiau eurą įsivedusių šalių patirtimi, galima konstatuoti, kad prieš euro įvedimą kredito įstaigose sukauptos santaupos nėra vėl verčiamos grynaisiais pinigais iš karto procesui pasibaigus. Neabejotina, kad reikšminga namų ūkių dalis visgi pamato ir įvertina tokios pinigų laikymo ir mokėjimo formos patogumą.

Priedas

1 lentelė. Pagrindiniai ekonominiai ir finansiniai rodikliai 2005–2016 m.

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m. (faktas)	2014 m. (prognozė)	2015 m. (prognozė)	2016 m. (prognozė)
Realiojo BVP metinis pokytis (proc.; pašalinus sezono ir darbo dienų įtaką)	-*	7,4	11,1	2,8	-14,9	1,7	6,1	3,9	3,2	3,1 (I-III ketv.)	2,7	2,6	3,5
Nominalusis BVP (mlrd. Lt)	72,517	83,141	100,272	112,894	93,001	96,683	107,891	115,026	120,695	93,410 (I-III ketv.)	124,074	127,796	133,164
Valdžios sektoriaus balansas (ESS'95, proc. BVP)	-0,5	-0,4	-1,0	-3,3	-9,3	-6,9	-9,0	-3,2	-2,6	-2,2 (I pusm.)	-2,0	-1,5	-0,5
Vidutinė metinė infliacija pagal SVKI (proc.)	2,7	3,8	5,8	11,1	4,2	1,2	4,1	3,2	1,2	0,3 (lapkritis)	0,1	0,4	0,7
Einamosios sąskaitos balansas (proc. BVP)	-7,1	-10,6	-14,4	-12,9	3,7	0,1	-3,7	-0,2	1,6	1,5 (I pusm.)	1,5	-1,0	-2,0
Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis (be individualių įmonių, IV ketv., Lt)	1453,4	1732	2052,0	2319,1	2118,3	2121,5	2175,0	2232,0	2340,2	2405,5 (III ketv.)	2445,5	2548,2	2670,5
Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio metinis pokytis (be individualių įmonių, IV ketv., proc.)	10,9	19,1	18,5	13,0	-8,7	0,2	2,5	2,6	4,8	4,3 (III ketv.)	4,5	4,2	4,8
Nedarbo lygis (tyrimo duomenimis, vidutinis, proc.)	8,3	5,6	4,3	5,8	13,7	17,8	15,4	13,4	11,8	9,1 (III ketv.)	11,0	10,5	10,0
Kitų PFI paskolos rezidentams (laikotarpio pabaigoje, mlrd. Lt)**	30,248	41,774	59,711	71,121	64,849	61,690	58,426	59,044	57,971	57,584 (spalis)	57,971	58,551	59,429
Kitų PFI paskolų rezidentams metinis pokytis (proc.)**	62,5	38,1	42,9	19,1	-8,8	-4,9	-5,3	1,1	-1,8	-1,2 (spalis)	0,0	1,0	1,5
Rezidentų indėliai kitose PFI (laikotarpio pabaigoje, mlrd. Lt)**	24,225	29,853	36,824	36,338	39,336	43,371	42,380	46,175	47,699	51,066 (spalis)	51,515	55,636	58,418
Rezidentų indėlių kitose PFI metinis pokytis (proc.)**	36,2	23,2	23,4	-1,3	8,2	10,3	-2,3	9,0	3,3	10,0 (spalis)	8,0	8,0	5,0
Vidutinė paskolų litais palūkanų norma (laikotarpio pabaigoje, proc.)	4,70	5,37	8,61	10,08	8,14	5,62	5,26	4,66	4,47	3,99 (spalis)	4,00	3,75	4,25

* Įsigaliojus atnaujintoms Europos nacionalinių ir regioninių sąskaitų sistemos metodologinėms nuostatoms (ESA 2010), perskaičiuotus nacionalinių sąskaitų rodiklius iki 2005 m. Statistikos departamentas paskelbė 2015 metais.

** Laikotarpio pabaigoje.

2 lentelė. Ekonomikos sektorių santykinė svarba ir augimo tempai

	Santykinė dalis (proc.)					Metinis pokytis palyginamosiomis kainomis (proc., pašalinus sezono ir darbo dienų įtaką)				
	2010 m. I-III ketv.	2011 m. I-III ketv.	2012 m. I-III ketv.	2013 m. I-III ketv.	2014 m. I-III ketv.	2010 m. I-III ketv.	2011 m. I-III ketv.	2012 m. I-III ketv.	2013 m. I-III ketv.	2014 m. I-III ketv.
Bendroji pridėtinė vertė*	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,4	6,2	3,7	3,3	3,1
Žemės ūkis, medžioklė, miškininkystė ir žuvininkystė	3,7	4,4	5,0	4,4	4,1	-8,3	9,1	12,9	-2,9	7,5
Išgaunamoji pramonė ir energetika	4,5	4,3	4,2	4,1	3,6	-1,6	-1,4	-5,0	-2,5	-4,8
Apdirbamoji pramonė	18,4	20,4	20,5	20,2	20,0	4,9	13,2	3,3	5,0	3,3
Statyba	5,8	6,1	5,8	6,2	7,2	-9,4	13,7	-2,7	7,4	17,0
Prekyba; viešbučiai ir restoranai; transportas	30,9	30,9	31,6	32,3	32,4	4,2	7,4	6,4	4,3	2,7
Informacija ir ryšiai	3,7	3,1	3,0	3,0	3,0	2,1	-5,6	3,2	3,3	1,5
Finansinė ir draudimo veikla	2,8	2,7	2,2	2,2	2,2	7,5	11,1	-5,7	1,2	1,8
Nekilnojamojo turto operacijos	6,7	6,2	6,1	6,1	6,0	-1,3	0,0	2,0	1,0	1,3
Profesinė, mokslinė, techninė, administravimo ir aptarnavimo veikla	5,8	5,5	5,7	5,8	5,7	-1,1	2,8	4,3	3,9	1,2
Viešasis valdymas; paslaugos socialinei sferai ir komunalinė veikla	15,8	14,6	14,1	13,9	14,0	-1,8	0,0	1,9	1,5	1,0
Meninė, pramoginė veikla; namų ūkių paslaugos	1,9	1,7	1,8	1,8	1,8	-5,4	3,2	6,2	1,6	1,5

*BVP gaunamas susumavus bendrąją pridėtinę vertę bei gaminių mokesčius ir atėmus subsidijas.

3 lentelė. Eksportas pagal prekių grupes (mln. Lt)

	Eksportas								Užsienio prekybos balansas <i>f.o.b.</i> kainomis (proc.)*	
	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m. I-III ketv.	Santykinė dalis 2014 m. I-III ketv. (proc.)	Metinis pokytis 2014 m. I-III ketv. (proc.)	2013 m. I-III ketv.	2014 m. I-III ketv.
Iš viso	40732	54039	69577	79578	84748	61767	100,0	-1,6	-0,6	-1,2
Žemės ūkio ir maisto produktai	7979	9710	11530	14640	16214	11597	18,8	0,8	13,5	12,0
Mineraliniai produktai	8746	12733	17762	19648	19785	10948	17,7	-28,6	-14,0	-19,3
Mašinos ir įrenginiai	4078	5643	7214	9061	10090	9417	15,2	30,6	-7,7	-5,6
Chemijos pramonės produkcija	3695	4397	6374	7038	6868	5579	9,0	6,8	-9,7	-9,7
Plastikai, kaučiukas ir jų dirbiniai	2751	3677	4315	4787	5146	3985	6,5	1,6	13,5	9,7
Baldai	2404	2875	3549	4269	4698	3959	6,4	15,3	72,2	67,0
Tekstilė ir tekstilės dirbiniai	2625	3225	3671	3757	4240	3355	5,4	5,1	12,7	10,1
Mediena, popierius ir jų dirbiniai	2004	2900	3578	3800	4178	3294	5,3	6,8	18,0	15,7
Transporto priemonės	2956	4196	5339	5144	5243	3227	5,2	-16,9	-15,4	-17,2
Metalai ir jų dirbiniai	1817	2421	3265	3657	3857	2989	4,8	6,8	-7,7	-8,9
Kitos prekės	1676	2259	2980	3778	4429	3419	5,5	8,2	4,4	0,3

*Atitinkamos prekių grupės apyvartos dalis; importo vertė perskaičiuota *f.o.b.* kainomis.

4 lentelė. Pagrindiniai Lietuvos užsienio prekybos partneriai 2014 m. I-III ketv.

	Eksportas			Importas			Užsienio prekybos balansas f.o.b. kainomis (proc.)*	
	Mln. Lt	Santykinė dalis (proc.)	Metinis pokytis (proc.)	Mln. Lt	Santykinė dalis (proc.)	Metinis pokytis (proc.)	2013 m. I-III ketv.	2014 m. I-III ketv.
Iš viso	61766,7	100,0	-1,6	66653,9	100,0	-0,2	-0,6	-1,2
Europos Sąjunga	34117,4	55,2	-4,1	43033,6	64,6	8,0	-3,1	-9,0
NVS	17949,6	29,1	4,4	17983,8	27,0	-17,5	-9,3	2,5
Kitos šalys	9699,7	15,7	-2,7	5636,5	8,5	9,5	34,2	28,9
Rusija	13260,9	21,5	9,1	14778,6	22,2	-24,0	-20,6	-2,9
Latvija	5697,4	9,2	-8,4	4541,3	6,8	11,9	23,5	13,8
Lenkija	5049,9	8,2	8,4	6367,5	9,6	0,4	-12,8	-9,0
Vokietija	4523,7	7,3	-1,3	7296,9	10,9	2,8	-19,1	-21,0
Nyderlandai	2836,3	4,6	-3,5	3303,8	5,0	-4,6	-5,6	-5,1
Baltarusija	2795,0	4,5	-11,6	2026,5	3,0	0,4	24,5	18,4
Estija	2747,9	4,4	-22,3	1766,0	2,6	-9,7	31,1	24,2
Jungtinė Karalystė	2393,1	3,9	-32,4	2868,4	4,3	90,3	42,4	-6,5
JAV	2262,2	3,7	53,5	815,9	1,2	21,0	39,4	49,0
Švedija	2195,4	3,6	8,0	2102,8	3,2	-2,0	-0,1	4,7
Ukraina	2078,0	3,4	5,5	630,2	0,9	11,2	57,1	55,3
Prancūzija	1576,3	2,6	2,2	1819,7	2,7	0,2	-5,6	-4,6
Danija	1455,7	2,4	11,6	1057,3	1,6	-8,3	8,7	18,3
Norvegija	1419,2	2,3	7,8	227,2	0,3	-4,0	70,8	73,6
Italija	1152,1	1,9	9,8	3211,3	4,8	29,9	-38,2	-45,2
Kazachstanas	1006,7	1,6	-7,1	1081,9	1,6	4,6 k.	66,1	-1,0
Belgija	942,9	1,5	13,0	2424,6	3,6	6,0	-44,5	-41,9
Suomija	833,7	1,3	-5,1	1360,8	2,0	5,4	-16,5	-21,6
Čekija	566,3	0,9	22,0	1070,0	1,6	4,0	-35,6	-28,4
Ispanija	502,5	0,8	7,6	1267,4	1,9	23,1	-35,4	-41,1
Kanada	460,5	0,7	2,6 k.	51,9	0,1	30,5	64,6	80,7
Iranas	424,4	0,7	-17,5	8,9	0,0	-26,4	95,6	96,1
Turkija	383,7	0,6	12,3	318,7	0,5	10,7	11,1	11,8
Vengrija	345,9	0,6	16,5	473,1	0,7	2,4	-19,3	-13,0
Kinija	247,8	0,4	11,6	1709,6	2,6	17,4	-72,4	-73,5
Šveicarija	235,0	0,4	41,3	217,9	0,3	-18,6	-20,9	6,3
Uzbekistanas	233,8	0,4	31,1	18,3	0,0	-63,6	57,7	86,2
Kirgizija	232,9	0,4	8,1	33,6	0,1	72,5	84,1	75,8
Austrija	214,6	0,3	4,5	597,0	0,9	5,0	-44,9	-45,1
Portugalija	208,4	0,3	50,4	118,6	0,2	26,9	21,9	29,8
Saudų Arabija	207,4	0,3	-37,3	17,4	0,0	90,4	94,9	85,2
Slovakija	198,6	0,3	11,3	369,1	0,6	15,8	-25,8	-27,7

* Užsienio prekybos su atitinkama šalimi apyvartos dalis; importo vertė perskaičiuota f.o.b. kainomis.

** Armėnija, Azerbaidžanas, Baltarusija, Kazachstanas, Kirgizija, Moldova, Rusija, Tadžikistanas, Turkmėnistanas, Uzbekistanas.

Skelbiant, dauginant ar platinant bet kokią šios apžvalgos informaciją, nuoroda į SEB banką būtina.
© SEB bankas, 2014

Tiražas 700 egz.
Spausdino AB spaustuvė „Titnagas“, Vasario 16-osios g. 52, LT-76291 Šiauliai